

FRANSA VE AACHEN ANTLAŞMASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA ORDUSU ÇABALARI

***

THE EUROPEAN ARMY EFFORTS IN FRAMEWORK OF FRANCE AND AACHEN TREATY

Dr. Halis AYHAN

Kırıkkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
halisayhan@kku.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7188-585X

Öz

Avrupa Ordusu federalistlerin gözde tasarısıdır. Bu amaca gerek Birlik gerekse devletler düzeyinde ulaşılma gayreti sürmektedir. Birlik düzeyinde hem hukukî hem de askerî bazı altyapılar oluşturulmuştur. Avrupa Birliği Antlaşması'nda Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası hükümleri hukuki; Avrupa Kolordusu ve AB Savaşöbekleri askerî; PESCO da proje altyapılarını oluşturmaktadır. Ancak mevcut şartlarda her iki askerî oluşum da NATO ile boy ölçüşebilir değildir. Devletler düzeyinde ise ordu kurulması çabalarının başını Fransa ekmektedir. Almanya ile imzaladığı Aachen Antlaşması savunma ve güvenlik hükümleri içermektedir. Merkel amacın Avrupa Ordusu'na ulaşmak olduğunu resmen belirtmiştir. ABD ve NATO'nun karşı çıkması, AB içinde kutuplaşmalar ordunun önündeki en büyük engellerdir. Fransa'daki Sarı Yelekliler isyanı ordu fikriyle bağlantılıdır ve olayların Fransa'da patlak vermesinin sebeplerinden biri de budur. alışmanın kapsamı Avrupa Ordusu girişimlerinin Fransa temelli incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Ordusu, Fransa ve Avrupa Ordusu, AB Savaşöbeği, Aachen Antlaşması, Sarı Yelekliler.*

Abstract

The Eurocorps is the popular proposal of pro-federals. Efforts to actualise this proposal has been made at both 'Union' and 'States' level. At the Union level, some infrastructures have been set up both in legal and military areas. At Treaty on European Union, provisions of Common Security and Defence Policy consists legal infrastructures and Eurocorps and EU Battlegroups establish military part while PESCO constitutes project infrastructures. However, both military entities are incomparable with NATO in current conditions. At the States level, France has been the forefront in efforts to establish The Army. The Aachen Treaty signed with Germany includes defence and security provisions. Merkel has pronounced officially that the aim is to reach Eurocorps. Objection of USA and NATO, and polarizations within the EU are the biggest obstacles to army. Yellow Vests insurrection in France is associated with army idea and this is also one of the reasons of the breaking out of events in France.

Keywords: *The European Army, France and the European Army, EU Battlegroup, Aachen Treaty, Yellow Vests.*

1. GİRİŐ

Avrupa Birliği (AB), kendi ordusunun olmasını istemektedir. Bunun için fikr arzular tarih boyunca olduğu gibi bugün de dile getirilmektedir. Gelineen noktada Avrupalılar bir Avrupa Ordusu için yolun başındadırlar, ancak hiç yola çıkılmamış da değildir. AB'nin gerek kurucu gerekse derinleşme antlaşmalarında "ordu" sözcüğünü kullanmadan bir ordunun altyapısını ngren düzenlemelere yer verilmiştir. İlk aşama olarak Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP / CSDP) erevesinde ye devletlerin ortak yükümlülükler ve siyasarlar etrafında buluşması sağlanmaktadır. Antlaşmalardaki düzenlemelere koşut olarak AB, gerekli savunma ve güvenlik kurumlarını oluşturmuştur. Son aşamada da kk askeri birlikler tesis etmiştir.

AB tüm bu adımları Kuzey Atlantik Antlaşması rgt (NATO) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dengesini gözetererek atmaktadır. Avrupa ordusunun kaderini, i gelişmeler ve kararlar kadar, esasen bu iki gücün belirleyeceği anlaşılmaktadır.

Avrupa Ordusu ancak bir nderliğin altında gelişim gösterebilecek bir fikirdir. Bu nderliğin, bugün için ye devletlerin oybirliğine bağlı bir AB Zirvesi (ABZ / Avrupa Konseyi) veya Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olmadığı aşıkârdır. Fransa ve Almanya -ama özellikle Fransa-ordu fikrinin önderliğini yapmaktadır. Bu lkeler Aachen Antlaşması ile bu iradesini ortaya koymaktadır. Ancak antlaşmanın (başarıyla) uygulanacağı konusunda Avrupalı yazarlar arasında derin şüpheler vardır.

Tümevarımla yazılan bu alışma, Avrupa Ordusu çabalarının iki düzeyli bir ayrışmaya ve çatışmaya yol açtığını savunmaktadır. İlk Atlantik İttifakı içinde bir Atlantikiler-Avrupacılar ayrışmasına yol açmakta veya var olan ayrışmayı derinleştirmektedir. İkinci ayrışma ise AB içinde gerçekleşmektedir. Bir yanda FransAlmanya hkimiyeti diğer yanda İtalya-Polonya ittifakıyla belirlemeye başlayan ayrışma büyümektedir. Çalışmanın varsayımı, Avrupa'nın güvenliği için oluşturulmaya çalışılan Avrupa Ordusu'nun, amacının aksine Avrupa güvenliğini zayıflatacağı/güvenliğine tehdit oluşturacağıdır. Çünkü hem ABD/NATO ve kısmen Türkiye gibi kesimlerin tepkisini üzerine çekmekte hem de kurulacak ordu (içindeki farklılıklardan ve aidiyet duygusu zayıflığından dolayı) Avrupa'yı koruma zorluğu yaşayacaktır.

2. AVRUPA ORDUSU FİLİZLERİ

Aralık 1998'de Fransa ve İngiltere arasındaki St. Malo Anlaşması AB'de güvenlik ve savunma alanında iş birliğinin başlangıç ve temel noktası olmuştur (European Commission, 2015: 6; Major ve Mlling, 2010: 12). Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP / ESDP, Lizbon Antlaşması ile adı OGSP oldu) resmen 3-4 Haziran 1999 tarihindeki Köln Zirvesi'nde tasarlanırken, Helsinki Zirvesi'nde (Aralık 1999) de yeteneklerle ilgili kararlar alınmıştır (Major ve Mlling, 2010: 12). 2003 AGSP için kilit bir yıl olmuştur: 1) AB harekât yeteneği kazanmış ve ilk askeri harekâtı olan *Artemis*'i gerçekleştirmiştir. 2) İlk Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni (AGS / ESS - European Security Strategy) kabul etmiştir. 1999 Helsinki Temel Hedefi'nden (HHG - Helsinki Headline Goal) sonra Haziran 2004'te yeni bir başlık hedefi kabul edilmiştir: 2010 Temel Hedefi. Bununla ye Devletler kriz durumlarda, tümüyle tutarlı bir yaklaşım uygulayarak hızlı ve kararlı bir eylemle yanıt verebileceklerini taahhüt etmişlerdir. Fransa ve İngiltere, ye Devletleri yeteneklerini ortak/toplu geliştirmeye teşvik etmek için bir AB Ajansı fikrini geliştirmiş, AB 2004 yılında Avrupa Savunma Ajansı'nı (ASA / EDA - European Defence Agency) kurmuştur. Amacı, AB lkeleri arasındaki iş birliğini eşgdmlenmek, verimli kılmak ve uyumlaştırmaktır. Böylece ilk AGSP harekâtları, AGS ve ASA gibi kurumsal yenilikler AB'deki çap/yetenek geliştirme sürecini yeni operasyonel çerçeveye bağlamaya çalışmıştır. Ancak esas başarı AB Savaşbeği'dir (ABS / EUBG - EU Battlegroup). Politik olarak, ABS diğer girişimlerin başarısız olduğu yerlerde başarı sağlamıştır (Major ve Mlling, 2010: 13-15).

Lizbon Antlaşması'nın savunma hükümleri, ortak savunmaya yol haritası öneren güçlü bir arzu oluşturmuştur (European Commission, 2015: 6). Alman, Fransız ve İtalyanlar dâhil, pek çok siyasetçi - Angela Merkel, Emmanuel Macron gibi- Avrupa ordusu kurulması çağrısında bulunmuştur.

2.1. Ortaklık Çerçevesinde Bir AB ve NATO Gücü Olarak Avrupa Kolordusu

Avrupa güvenliğine ilişkin Soğuk Savaş sonrası en önemli gelişme, başta Sovyetler Birliği (SB / SSCB) tehdidinin büyük oranda ortadan kalkmasının ve güç yapısını buna göre oluşturmaya başlamasının bir sonucu olarak, ‘toplu savunma’ yerine ‘kriz yönetimi harekâtı’ yönteminin benimsenmesidir (İnaç ve Güner, 2006: 190-191). Bugün AB’nin dış çatışmaları ve krizleri çözme yaklaşımı, asker ve sivil mensup katılımlı, yumuşak ve sert güçten oluşan, özerk ve müttefiklerle irtibatlı bir karışımdır (EEAS, 2017: 1).

Bir Avrupa Kolordusu (Eurocorps) oluşturulması düşüncesi Ekim 1991’de Fransız-Alman önerisi olarak sunulmuş, 21-22.5.1992 tarihindeki 59. Fransız-Alman Zirvesi’nde de kabul edilmiştir. Burada alınan kararlar, iki devlet, Strazburg’da (Fransa), komutayı da yükü de eşit paylaşacağı bir Fransız-Alman Kolordu Karargâhı kurmuşlardır (Eurocorps, 2018c). Buna sonradan Belçika (25.6.1993), İspanya (10.12.1993) ve Lüksemburg (7.5.1996) da katılmıştır. Avrupa Kolordusu 30.11.1995 tarihinde *Pegasus-95* tatbikatının ardından operasyonel hale getirilmiştir (Gürkaynak, 2004: 194). Kolordu, hızlı yanıt verme yeteneğini, 1998’deki ilk yurtdışı harekâtı olan Bosna-Hersek’te 470 askerle sergilemiştir. Avrupa Kolordusu’nu OGSP yapısı içerisine yerleştirmek ve AB kurumlarıyla daha yakın bağlar geliştirmek için Avrupa Kolordusu ile AB Askerî Personeli arasında 18.1.2016 tarihinde ‘Niyet Mektubu’ imzalanmıştır (Eurocorps, 2018b).

Bugün Avrupa Kolordusu’nun 5 Çerçeve Üyeye karşılık; 5 de İmtiyazlı Üyesi bulunmaktadır.

Tablo 1: Avrupa Kolordusu’ndaki Askerî Mensup Sayısı

Katılım Türü	Ülke	6.4.2018	6.2019	Fark
Çerçeve Ülke	Fransa	259	260	1
	Almanya	230	220	-10
	İspanya	143	160	17
	Belçika	96	125	29
	Lüksemburg	2	2	
İmtiyazlı Ülke	Polonya	99	120	21
	Türkiye	1	3	2
	Yunanistan	1	2	1
	İtalya	2	2	
	Romanya	2	2	
	<i>Toplam</i>	835	896	61

Kaynak: Eurocorps, 2019.

Tabloda görüldüğü üzere Avrupa Kolordusu çabalarında en fazla katkıyı Fransa vermektedir. Kolordu’nun şube şefleri ülkesinin bayrağını takarken, diğerleri ise tek tip bere takmaktadır. Böylece ulusalcılığın yerine, Avrupalılık veya ittifak ruhu taşınması istenmektedir. Avrupa Kolordusu Ortak Komitesi’nde tüm kararlar, Çerçeve Üyelerce oybirliğiyle alınmaktadır (Eurocorps, 2019).

Harekâtları. Avrupa Kolordusu hem ‘AB’ hem de ‘NATO’ harekâtlarına katılmaktadır.

AB Bünyesinde, Eğitim Güçleri. AB kurumlarıyla yakın ilişki içerisinde olup, hızlı ikmal yeteneğiyle geçmişte ve günümüzde AB harekâtlarında yer almaktadır. AB kurumları içerisinde Avrupa Dış Eylem Birimi (EEAS - European External Action Service) ile işbirliğine hazırdır. Kolordu, hâlihazırda 2 AB harekâtına katılmakta olup, bunlar:

✓ **ABEG (AB Eğitim Gücü / EUTM - European Union Training Mission) Mali:** Şubat 2013’te başlatıldı. Bugün 23 AB üyesi, 5 üye olmayan ülkeler dâhil 28 Avrupa ülkesinden yaklaşık 700 askerden oluşmaktadır.

✓ **ABEG Somali:** 7.4.2010’da başlatıldı. Görevi 1.1.2019’da 6. kez uzatılan ABEG bugün 8 katılımcı ülkesiyle önderlik ve uzmanlık eğitimlerine ilaveten danışmanlık görevini icra etmektedir (EEAS, 2020a).

✓ **ABEG OAC (RCA):** EUMAM RCA, Orta Afrika Cumhuriyeti’nde Mart 2015’te başlayan olaylar üzerine, Fransa’nın öncülüğünde 16 devletin katılımıyla başlamış ve süresi 1 yıl olduğundan 17.6.2016’da görevini tamamlamıştır. Yerine Haziran 2016’da ABEG OAC göreve başlamıştır. Askerî eğitim amaçlı görevini 19.9.2020’ye dek sürdürecektir olup, 60 askerden oluşan bir güçtür (Eurocorps, 2018b).

NATO Bünyesinde. 1993'te imzalanan SACEUR¹ Anlaşması ile Avrupa Kolordusu, NATO ile ortak eğitim ve planlama geliştirebilmek için SACEUR komutası altına dâhil edilebilmektedir. Böylece başlangıçta NATO'dan bağımsız olarak ve AB bağlantılı olarak oluşturulan Kolordu, bu anlaşmayla İttifakla iş birliği yaparak NATO tatbikatlarına katılmaya başlamıştır. NATO'nun diğer karargâhlarıyla iletişim halinde olup, yeni öğretilerle uyumlu olarak, NATO Müdahale Gücü içindeki harekâti yeteneğini artırmak için eğitim ve bilgi gelişimi yürütmektedir (A. Alagöz, 2010; Eurocorps, 2018ç). Kolordu, şu NATO harekâtlarına katılmıştır:

➤ *NATO İstikrar Gücü Bosna-Hersek (İG BH / SFOR - Stability Force)*: Kolordu, 1998-2000 arasında İG BH'ye katılmıştır.

➤ *NATO Kosova Gücü (KFOR - Kosovo Force)*: Sadece 2000 yılında gerçekleşen görevinde Kolordu, tarihinde ilk kez Kosova Gücü içinde önderlik rolü üstlenmiştir.

➤ *NATO Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü Afganistan [International Security and Assistance Force (ISAF)]*: 2004-05 arasında NATO bünyesinde görev yapmıştır. Yine aynı güç içinde, Avrupa Kolordusu mensupları 2012'de Kabil'deki farklı merkezlerde bireysel toplantılarda görev yapmıştır.

2.2. AB Düzeyinde Avrupa Ordusu Adımları

AB'nin uzun vadeli amacı ortak bir savunma dizgesi oluşturmaktır. Zira bu siyasi yapı AB'nin genlerinde vardır (Cameron ve Maulny, 2009: 6). Ordu düşüncesi, bugün yavaş yavaş somutlaştırılmaya başlanmıştır. AB, çeşitli askerî ve güvenlikle ilgili harekâtlar gerçekleştirmiştir:

✓ *Artemis Harekâti*: Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki etnik çatışmaları önlemek için Haziran-Eylül 2003 arası görev yapmıştır. AB'nin tek başına katıldığı ve üye devlet kuvvetlerinin kullanıldığı ilk harekâttir.

✓ *Concordia Harekâti*: AB ile NATO arasındaki Berlin Artı düzenlemeleriyle AB'nin, NATO imkânlarından yararlanması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak AB, 27.2.2003 tarihinde Makedonya'da Concordia Harekâti'nı başlatmıştır. Bu harekâtle, 2001 yılında başlayan etnik çatışmaları sona erdiren 2003 Ohri Çerçeve Anlaşması'nın yürütülmesi amaçlamıştır. Görevi son bulmuştur (Erdemir, 2016).

✓ *AB Althea Gücü (EUFOR)*: Bosna-Hersek'te Dayton Barış Antlaşması'nın uygulanmasını gözetmek amacıyla 1.12.2004 tarihinde kurulan askerî yapıdır. NATO'nun oluşturduğu SFOR'un yerini almıştır.² Görevi sürmektedir.

• *AB Somali Deniz Gücü (EU Navfor) - Atalanta Hârekati*: AB'nin tek başına yürüttüğü en başarılı harekât olarak ünlenen bu eylem 8.12.2008 tarihinde Aden Körfezi'ndeki korsanlara karşı, Somali güçlerini eğitmek amacıyla oluşturulmuş olup, AB devletleri deniz kuvvetlerinin katıldığı ilk harekâttir. Yaklaşık 600 kişilik mensuba sahip Atalanta'nın görevi, 30.7.2018'de ABZ tarafından Aralık 2020'ye dek uzatılmıştır. (EEAS, 2020b).

• *AB Akdeniz Deniz Gücü - İrini Harekâti*: Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK) tarafından alınan Libya'ya yönelik silah ambargosu kararlarını [1970 (2011), 2292 (2016), 2473 (2019)] uygulama ve ambargoyu havadan, uydudan ve denizden denetleme amacıyla 31.3.2020'de başlatıldı. Böylece Sofya Harekâti'nin (24.8.2015-31.3.2020) görevi aynı tarihte bitti. İrini'nin üssü Roma/İtalya'dadır. Özellikle 2292 kararı gereğince İrini, Libya'ya veya Libya'dan silah veya ilgili malzeme taşıdığından şüphelenilen Libya açıklarındaki gemilerde denetim gerçekleştirebilecektir. OGSP çerçevesinde olan İrini Harekâti'nin görevi başlangıçta 31.3.2021'e kadardır. Gerektiğinde uzatılabilecektir. Görev alanı Orta Akdeniz olup bütçesi 9.8 milyon avrodur. Mayıs 2020 itibarıyla 23 AB üyesi ülke katılmaktadır (EEAS, "İrini").

Tüm bunlar OGSP'nin yerleşmesini ve sınınanmasını sağlamanın yanı sıra ileriki bir yapılanmaya olanak sağlamıştır. Nitekim sahadaki bu başarılarıyla özgüven kazanan AB, geçici oluşumlar yerine daimî bir ordu kurma niyetini PESCO ile su yüzüne çıkarmıştır.

¹ Avrupa Müttefik Başkomutanı veya Avrupa Yüksek Müttefik Komutanı - Supreme Allied Commander Europe. "SACEUR istikrarı sağlayacak, kriz yönetimine katkıda bulunabilecek ve komuta altında etkin savunma yapabilecek kuvvetleri belirlemek ve talep etmekten sorumludur." (NATO, 1995: 160).

² IFOR (Implementation Force), NATO önderliğindeki çokuluslu barış uygulama gücü olup, 1 yıllık görevi 20.12.1995-20.12.1996 arasındadır. Yerini SFOR'a bırakmıştır. SFOR 20.12.1996-2.12.2004 arası BH'de görev yapmış, o da yerini AB Gücü Althea'ya bırakmıştır.

2.2.1. AB Savaşöbeği / Acil Müdahale Gücü

ABSÖ daha geniş harekâtların ilk safhası için veya tek başına bağımsız harekâtlar yapabilen düşük askerî etkiye sahip, güvenilir, tutarlı ve hızlı konuşlandırılabilen; savaş ve savaş hizmet destek unsurlarıyla güçlendirilmiş, tabur büyüklüğünde birleşik bir güçtür. ABSÖ'ler, önder ülke kararına bağlı olarak yaklaşık 1.500 kişiliktir. Ancak kesin sayıları katılımcı ülke taahhütlerine göre değişmektedir. Brüksel'den ancak azami 6.000 km uzaklıkta konuşlandırılabilirler (Eurocorps, 2018a; EEAS, 2017: 1-2).

Şekil 1: ABSÖ'lerin Menzili

Kaynak: <http://slideplayer.com/slide/740867/>, (11.2.2019).

ABSÖ, Avrupa Konseyi'nin harekât başlatma kararını takiben, 10 gün içinde alanda ilk harekât yeteneğine sahip olabilmektedir. Azami 120 güne dek uzatılabilen, 30 güne kadar bağımsız bir güç olarak çalışabilmektedir (Eurocorps, 2018a).

ABSÖ AB gücüdür, ancak çokulusluluk ilkesine dayandığından AB üyesi olmayan devletlere de açıktır. AB üyesi olmayan 6 ülkenin Norveç'te katıldığı 'Kuzey ABSÖ (Nordic BG)' gibi. AB OGSP bağlamında bir yapılanmadır. OGSP'ye dair her karar gibi ABSÖ'nün konuşlandırılması kararı da oybirliğiyle Konsey tarafından alınmaktadır. Ancak bu genellikle bir BMGK kararına dayanılarak gerçekleştirilmektedir (EEAS, 2017: 1-2; Eurocorps, 2018a).

2005 yılında oluşturulan, ancak 2007'de tam harekati nitelik kazanan ABSÖ'nün görev ve amacı AB Antlaşması m. 43/1'de sayılan ve AB Küresel Stratejisi'nde³ tanımlanan görevlerdir. Bunlar ortak silahsızlandırma, insani müdahale ve kurtarma, askerî danışmanlık ve destek, çatışma önleme ve kriz yönetiminde muharebe güçlerinin görevlerini içerir (ABA m. 43/1; EEAS, 2017: 1).

Her yarıyıl için daima iki ABSÖ, dönüşümlü olarak 6 aylık sürelerle hazır beklemektedir. Her ABSÖ bir isimle adlandırılır ve münferiden teşkil edilir. Temmuz-Aralık 2019 arasında etkin bekleme görevi Polonya (Çerçeve Ulus) önderliğindeki 'Vişegrad ABSÖ'ye (V4 ABSÖ) aittir. 2016'da oluşturulan yaklaşık 3.700 askerlik V4'e, Polonya (1.870 asker), Çekya (728), Macaristan (640), Slovakya (460), Ukrayna (19) dâhildir (readtiger.com). 2020'nin ilk yarısı için Yunanistan-Bulgaristan-Kıbrıs Rum Kesimi-Romanya ve İtalya; ikinci yarısı için de Almanya-Avusturya-Çekya-Hırvatistan-Hollanda ve İtalya-Estonya 2015'te taahhütte bulunmuşlardır (eğikler önder ülkedir) (EEAS, 2015: 2).

2.2.2. PESCO: Altyapı Tasarıları

Savunma alanında daha sıkı işbirliği ve eşgüdüm amacıyla AB Bakanlar Konseyi 11.12.2017'de (CFSP) 2017/2315 sayılı kararla Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği'ni (PESCO - Permanent Structured Cooperation) oluşturdu ve 25⁴ AB üyesi devlet bu karara katıldı.⁵ Karar/anlaşma, bir Avrupa Ordusu kurulmasını düzenlememektedir. Kararın hiçbir yerinde 'ordu' sözcüğü geçmemektedir. Katılımcı ülkelerden, AB ortak savunmasına yapacağı mevzuat ve malî katkısını belirlemesi istenmektedir. AB

³ Ayrıntılı bilgi: <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-foreign-and-security-policy-european-union>, (23.5.2019).

⁴ İmzalamayanlar İngiltere, Danimarka ve Malta'dır.

⁵ Bkz. ABRG 14.12.2017 tarih ve L 331/57, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D2315&from=EN>

de, 2020'den itibaren 5 milyar € katkı taahhüt etmiştir (BBC News, 2017).

Neden (şimdi) ihtiyaç duyuldu? Almanya Dışişleri Bakanı Ursula von der Leyen, ABD'nin NATO'ya mesafeli yaklaşımının Avrupa'yı bu seçeneğe yönelttiğini belirtmiştir. ABD Başkanı Donald Trump'ın, AB ülkelerine yönelik olarak "NATO bütçesine daha fazla malî katkı yapmalı" tarzı söylemleri bu süreci hızlandırmıştır. Rusya'nın Kırım'ı ilhakının da bu kararda etkili olduğu belirtilebilir. İlhaktan sonra, Mart 2015'te Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, Birliğin uluslararası meselelerde ciddiye alınması için kendi askerî gücüne ihtiyacı olduğunu söylemiştir (Balzli vd, 2015). NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg de PESCO'nun NATO'yu güçlendireceğini ve kuruluşunu memnuniyetle karşıladığını açıklamıştır (BBC News, 2017).

Avrupa Ordusu kurma veya Avrupa'ya özgü bir güvenlik şemsiyesi oluşturma konusunda PESCO'nun da Avrupa Savunma Topluluğu (AST) gibi başarısız olma olasılığı yüksektir. Bunun iki sebebi vardır: İlki Atlantikçilerdir. 'Avrupa'nın güvenlik çatısı NATO olup, bununla yola devam edilmeli ve seçenek yapılarıdan uzak durulmalıdır' anlayışı Atlantikçilerin temel yaklaşımıdır. Geçmişte İngiltere'nin başını çektiği bu kesimde Danimarka, Hollanda, Macaristan, İrlanda, Çekya ve Polonya'nın yer aldığı belirtilebilir. İkincisi, egemenlik yetkilerinin bir üst merciye devredileceği nedeniyle ulusüstülüğe karşı olan devletler PESCO'ya da karşıdır. Bu anlayışta, ulusüstü bir yapılanma olması amaçlanan PESCO yerine gevşek iş birliğine dayalı ve yetki/egemenlik devri gerektirmeyen 'hükümetlerarası' NATO'yu yeğlemektedirler (İnat, 2018). Çünkü AB'de devletler güvenlik ve savunma alanlarındaki egemenlik devri konusunda hassastırlar. Örn. AB'de oybirliği ile karar alınan alanlar zamanla azaltılmıştır. Ancak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), savunma ve güvenlik alanları bu az sayıdaki alanlardandır.

AB Antlaşması'nın 23 ila 46. maddeleri, özellikle 42-46, OGSP hakkındadır. OGSP çerçevesinde gerçekleştirilen bir girişim olan PESCO'nun yasal dayanakları şunlardır: ABA m. 42/6; m. 46; PESCO ile ilgili 10 Nolu Protokol;⁶ 22-23.6.2017 tarihli ABZ kararı (EUCO 8/17);⁷ PESCO'nun ilkelerini belirleyen Ortak Bildiri⁸ ve PESCO'yu oluşturan (CFSP) 2017/2315 sayılı Konsey Kararı.

Askerî, güvenlik ve savunma alanlarında projeler geliştirmekte olan PESCO'nun başını, özellikle Fransa ve Almanya, ilaveten Komisyon çekmektedir (Biscop, 2017: 1; BBC News, 2017). Bu iki devlet amaçlarını gerçekleştirebilirse, örneğin bir Frans-Alman askerî sanayi tesisi kurabilirlerse, diğer AB ülkelerinin sanayileri ya yok olacak ya da buraya bağlanması gerekecektir. Buna karşılık Fransa ve Almanya, projenin ekonomik açıdan uygulanabilirliğini sağlamada hassas yatırımcı kitlesine ve pazara ulaşabilmek için diğer devletlerin katılımına muhtaçtırlar (Biscop, 2017: 1).

2.3. AB İçinde İkili Bir Çaba: Aachen Antlaşması

2.3.1. Antlaşmanın Önemi: Simgeselliği

22.1.1963 tarihinde Paris'te Fransız Cumhurbaşkanı De Gol ile Almanya Başbakanı Konrad Adenauer tarafından Alman-Fransız dostluğunu başlatan Elise (Elysee) Antlaşması imzalandı. Elise Antlaşması'yla bu iki devlet arasında düşmanlığa son verilerek aralarında iş birliği sağlanmış, böylece Avrupa'ya kalıcı barış getirilmiştir. Bu bakımdan antlaşma tarihi önemi haizdi.

Fransa ve Almanya 22.1.2019 tarihinde Almanya'nın Aachen kentinde 'Alman-Fransız iş birliği ve Bütünleşme Antlaşması'nı (Aachen Antlaşması) imzalamışlardır.⁹ Antlaşmada zengin bir simgesellik vardı. Fransa sınırındaki Aachen, birleşik Avrupa'nın büyük bir simgesi olan Şarlman'ın (742-814) 'dinlenme yeri', 'iktidar merkezi' ve 'başkenti' olduğundan seçildi. Kent, Kutsal Roma İmparatorları'nın taç giyme yeri idi (Redwood, 2019; RT, 2019; Tisdall, 2019). Almanya Başbakanı Angela Merkel, "Aachen, 'Avrupa'nın babası' olarak bilinen Şarlman'a evsahipliği yaptı" diyerek simgeselliği teyit etmiştir (Kern, 2019).

⁶ Bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12008M/PRO/10&from=EN>, (23.5.2019).

⁷ Bkz. <https://www.consilium.europa.eu/media/23985/22-23-euco-final-conclusions.pdf>, (23.5.2019).

⁸ Bkz. <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>, (23.5.2019).

⁹ Antlaşma'nın Almanca metni için bkz. *Vertrag von Aachen*, <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/997532/1570126/c720a7f2e1a0128050baaa6a16b760f7/2019-01-19-vertrag-von-aachen-data.pdf?download=1>. *Aachen*'in Fransızcası *Aix-la-Chapelle*'dir.

Yer gibi tarih de simgeseldir: Fransız-Alman uzlaşmasını tesis eden Elise Antlaşması'nın yıldönümünde imzalandı (RT, 2019). Bu nedenledir ki Macron ve Merkel sözlerinde, bir nevi iki Avrupa devinin uzun zamandır süren uzlaşma sürecinin bir parçası olduğu hususunu dillendirdi (Defend Europa, 2019). Macron imza törenindeki konuşmasında: “Bu antlaşma Avrupa'nın yeniden bir olması açısından önem arz ediyor ve bu günümüzde ihtiyacımız olan bir ruh” diyerek AB'yi tekrar canlandırma isteğine işaret etmiştir. Gerçekte bu 1963 ruhu, Helmut Kohl ve François Mitterand örneğinde olduğu gibi zaman zaman iki ülke tarafından uyarılmıştır. Avrupa'da lider krizinin yaşandığı bir dönemde, ‘Avrupa'nın lideri’ olmak isteyen Macron, ayrıca “Almanya ile Fransa AB'de öncü rol oynayarak sorumluluk almali ve ileri yolu göstermeli” diyerek Avrupa'nın lideri olma niyetine işaret etmiştir.

Elise Antlaşması'nı bir tür güncellemek için yapılan Aachen Antlaşması, bu tarihî uzlaşma anlaşmasına dayanarak geliştirilmiştir (Sputnik, 2019). Bu itibarla Antlaşma bazalarına göre (örn. Cardiff Üniversitesi'nden Alistair Cole) esastan ziyade simgesellik bakımından önemlidir (Kern, 2019; BBC News, 2019).

2.3.2. Antlaşmanın Amacı

Antlaşmanın amacı, Merkel'in resmî söylemine göre, iki devlet arasındaki iş birliğini artırmak iken, Fransa'ya göre 21. asırda karşılaşacakları zorluklara hazırlık yapmaktır (Sputnik, 2019). Söylemi biraz açıldığında, Macron ve Merkel'in, ikili ilişkileri belli bir düzeye erdirmenin yanında şu 3 amaca ulaşmaya çalıştığı belirtilebilir: 1) Bu iki büyük kıta gücünü uzlaştırmanın, 20. asrın ikinci yarısının önemli bir başarısı olduğunu hatırlatmak. Bu uzlaşma dünyanın en başarılı devletlerarası iş birliği modeli olan AB'yi doğurmuş ve Avrupa'ya, eşi görülmemiş barış, güvenlik ve refah getirilmesine yardımcı olmuştur. 2) Ortaklıklarını teyit etmek suretiyle Almanya ve Fransa, egemenlik dâhil milliyetçilik duygusu, bölücü aşırı sağ kanat hizipçiliği, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının Avrupa genelindeki tehlikeli yükselişi karşısında zor elde edilen kazanımları korumak istemektedirler. Yine etkin bir ortak olan İngiltere'nin kaybını telafi etme arayışındadırlar (Tisdall, 2019; Kern, 2019). Dolayısıyla Almanya ve Fransa bu ortaklıkla, bir yanda artan aşırı sağ ve milliyetçilik, diğer yanda kitlesel göç ve Avrupa borç kriziyle yarılmış bir Avrupa'nın merkez güç vasfını yeniden ele geçirme veya koruma niyetindedirler. 3) Otoriter ve demokratik olmayan uygulamalara sahip yeni bir süpergüç olan Çin'in yükselişine ve küresel önderliğin sunduğu ayrıcalıklardan yararlanma niyetinde olan ABD'nin mevcut ve atideki yıkımlarına karşı savunmasını güçlendirmek (Tisdall, 2019).

2.3.3. Antlaşma'nın Değerlendirilmesi

Antlaşma 7 başlıkta 28 maddeden oluşmaktadır. Ancak Avrupa işleri (m. 1-2) kadar; barış, güvenlik ve kalkınma (m. 3-8) siyasalarını kapsayan ilk 8 maddesi en iddialı ve önemli maddeleridir (Kern, 2019). Aşağıdaki önemli maddeler itibarıyla iki devlet birbirine şunları taahhüt etmiştir:

Madde 4¹⁰

Dayanışma. Birbirine saldırı halinde destek vereceği taahhüdü, bu antlaşmayla yeni değildir, zaten daha önce NATO'ya iletilmiş bir taahhüttür (Allison, 2019). NATO Antlaşması m. 5 de dayanışma hükmüdür. NATO'ya üye her devlet gibi, üye olan Almanya ve Fransa da zaten kendilerine yönelecek bir ‘silahlı saldırı’ durumunda birbirine askerî yardımda bulunmakla yükümlüdür.

Keza AB'nin İşleyişi Antlaşması'nda (ABİA) da dayanışma hükmü vardır. Antlaşmanın “Dayanışma Hükmü” başlıklı 222. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

Bir üye devletin terör saldırısına uğraması veya doğal ya da insan kaynaklı bir felakete maruz kalması halinde, Birlik ve üye devletler, dayanışma ruhu içinde birlikte hareket ederler. Birlik, üye devletler tarafından sağlanan askeri kaynaklar da dâhil, elindeki tüm imkânları aşağıdaki amaçlar için seferber eder.

¹⁰ Güvenlik ve savunma konusundaki amaç ve siyasetlerini giderek artırma; kendi topraklarına karşı silahlı saldırı durumunda, silahlı kuvvetleri de içeren, karşılıklı yardım etme; Avrupa'nın eylem çapını güçlendirmek ve çap boşluklarını doldurmak için ortak yatırım yapma; böylece AB ve NATO'yu güçlendirme; Avrupa savunma sanayii ve teknolojisi üssünün rekabetçiliğini ve pekiştiriciliğini teşvik etme; karşılıklı güven temelinde, savunma sanayileri arasında olası en yakın işbirliğini destekleme; silah ihracına ortak bir yaklaşım getirme; bu karşılıklı taahhütleri yönetecek siyasi bir uzuv olarak Frans-Alman Savunma ve Güvenlik Kurulu oluşturma.

Maddede terör saldırısından bahsedilmekle birlikte, özel olarak ‘silahlı saldırı’dan bahsedilmemektedir. ‘Silahlı saldırı’ ifadesi, ‘devlet saldırısı’nı akla getirecek, kastedecek veya böyle yorumlanması kuvvetle muhtemel olacaktır. Bu da devletlerarası savunma ve savaşa yol açabileceğinden özellikle bu ifadeye metinde yer verilmediğı belirtilebilir. Böyle bir hükme yer verilseydi, bunun gereğı olarak AB’nin hem bir ordu gibi hareket etmesi hem de bir ordu bulundurması icap ederdi.

Gerek NATO Antlaşması’ndaki ‘silahlı saldırı’ halinde dayanışma gösterileceğı gerekse AB’deki dayanışma hükmü Almanya ve Fransa’yı tatmin etmemektedir. Gerçek şu ki günümüz uluslararası ilişkilerinde, tüm çok taraflı sözleşmelerin güvenlik teminatı, genellikle ikili anlaşmalardaki kadar güven vermemekte ve dayanışma ruhunu yoğun kılmamaktadır. Almanya ve Fransa bu anlayışla hareket etmiş, güvenliğın ikili gücünü pekiştirmiştir.

4. maddenin, bazen NATO’yu sorgulayan Trump’a bir yanıt olarak da kaleme alındığı belirtilebilir. Zira Merkel’in ‘kendimizi ABD’ye karşı korumalıyız’ ifadesi, Macron’un, ABD’nin Suriye’nin kuzeyinden çekilme kararına ‘Müttefik güvenilir olmalı’ diye yanıt vermesi ABD’ye güvenilmeyeceğinin ifşasıdır (BBC News, 2018).

Silah ihracı. İki devlet büyük silah ihracatçılarındandır. 2011-15 arasındaki dünya silah ihracatı yüzdeleri şöyledir: ABD 33; Rusya 25; Çin 5.9; Fransa 5.6 ve Almanya 4.7 (Sheffield, 2016). Görüldüğü üzere Fransa ve Almanya silah ihracatında ilk beş içindedir. Fransa daha çok gelire odaklanarak, satışta sınır tanımama eğilimindedir. Bu itibarla silah ihracatına dair ilkesel duruşları farklı olabilmektedir. Örneğın 2018’de Cemal Kaşıkçı’nın öldürülmesinden sonra Almanya, Suudi Arabistan’a silah satışını yasaklarken Fransa bunu yapmamıştır.¹¹

1988 yılında Almanya Başbakanı Kohl ile Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand, 1963 antlaşmasına ek olarak ‘Savunma Güvenlik Konseyi’ ve ‘Ekonomik ve Maliye Politikaları Konseyi’ni kurmuştur (Hürriyet, 2018). Aachen Antlaşması’nda bu kurulun düzenli aralıklarla en üst seviyede toplanması kararlaştırılmıştır.

Madde 6’da *yargı, istihbarat ve polis konularındaki iş birliğinin yanı sıra, terörizme ve organize suçta karşı mücadelede karşılıklı iş birliğini daha da güçlendirme, yani terörle mücadelede birlikte hareket edilmesi amaçlanmaktadır.*

Madde 7¹²

Askerî iş birliğı / Barışkoruma. Antlaşmada iş birliğinin askerî yönü baskındır. Fransa, son 10 yılda, 2011 yılında NATO’nun Libya harekâtına katılmak ve Mali’ye asker göndermek dâhil, yabancı ülkelerde güç kullanmaya hazır olduğunu kanıtlamıştır. İtalya Başbakan Yardımcısı Luigi Di Maio, 20.1.2019 tarihinde, Avrupa mülteci krizinin nedeninin, Fransa’nın Afrika’yı sömürerek fakirleştirmesi olduğunu belirterek AB’ye, Afrika siyasasından dolayı Fransa’ya yaptırım uygulaması çağrısında bulunmuştur (Reuters, 2019). Dolayısıyla Fransa, geçmişte olduğu gibi bugün de sömürgecilik uğraşını sürdürmektedir. Sömürgeci zihniyetli devletlerin ise uluslararası müdahalecilik vasfı yüksektir. Buna karşılık Almanya, tarihî nedenlerden ve ağır meclis gözetiminden dolayı yabancı konuşlanmalara karşı mesafelidir. İki devlette de askerın yurtdışına gönderilmesi konusunda farklı düzenlemelerin olmasından dolayı, askerî/savunma iş birliğı uzlaşması zorlu bir denge olabilir (RT, 2019). Nitekim antlaşmada ‘Afrika’dan’ bahsedilmektedir. Aşırı sağıcı Almanya İçin Alternatif (AfD - Alternative für Deutschland) Partisi eş başkanı Alice Weidel, “Alman askerlerinin, Afrika’ya şüpheli görevlere gönderilebileceğı ve Alman silah teknolojisinin Fransız ortak şirketleriyle satılmasına kapı açtığı” endişesini taşımaktadır (AfD, 2019). Bu madde, Alman milliyetçilerince, Fransız egemenliğindeki ortak girişimler şemsiyesi altında Alman teknolojisinin tasfiyesi olarak görülmektedir (Kern, 2019). Avrupa genelinde ise Avrokuşkucular (Euroceptic / Eurocepticism), barışkorumada görev alacak bir birleşik askerî gücün AB tarafından amaç dışı kullanılabilceğı olasılığına dikkat çekmektedirler. Fransa’daki Sarı Yelekliler gibi demokratik eylemlerin bastırılmasında veya Macaristan ve Polonya’daki milliyetçi iktidarları devirmek için kullanılması göz ardı edilmemektedir (Defend Europa, 2019).

¹¹ (Tisdall, 2019). Ancak Nisan 2019’da aldığı kararla Almanya da S. Arabistan’a silah satışını serbest bırakmıştır.

¹² *Sosyo-ekonomik umutları geliştirmek, sürdürülebilirlik, iyi yönetim ve çatışma önleme, özellikle barışkoruma bağlamında kriz çözümü ve çatışma sonrası durumların yönetimi amacıyla Avrupa ve Afrika arasında daha yakın bir ortaklık oluşturma.*

Almanya'nın nükleer silahlara sahip olması. Fransa dünyada en fazla nükleer silaha sahip üçüncü ülkedir (300 silah). Fransa ve Almanya'nın silahlı kuvvetlerinin birleşmesi, Almanya'nın nükleer silahlara sahip olmasını daimî olarak yasaklayan '2+4 Antlaşması'na¹³ kesinlikle aykırıdır (Defend Europa, 2019).

Avrupa Ordusu. Aachen Antlaşması'ndan önce de başını iki devletin çektiği bir Avrupa Ordusu kurulması çabaları sürmekteydi. Somut bir adım olarak 1989'da Almanya Mülheim'de 5.000 kişilik bir Fransa-Almanya Tugayı oluşturulmuştur. Böylece Fransa-Almanya savunma iş birliğinde Elise Antlaşması'ndan sonra bir adım daha atılmıştır (Eurocorps, 2018c). Ancak şimdi Almanya ve Fransa silahlı kuvvetleri, birleşik bir Avrupalı komuta yapısı altında etkili bir şekilde birleştirilmektedir. Fransa-Almanya Güvenlik Kurulu, bu yeni Avrupa komutasının temellerini oluşturacak olan kuruldur (Defend Europa, 2019). Macron ve Merkel'in önerdiği gerçek bir Avrupa ordusu, doğal olarak ve uzun vadede NATO'nun ve ABD'nin Avrupa'daki gücünü ypratracak ve işlevsiz kılacaktır (Durden, 2019).

Taraflar, 'Avrupa'nın askerî alanda etkinliğini, tutarlılığını ve güvenilirliğini' geliştirme sözü vermiştir. Merkel'in imzadan sonraki şu açıklamasına göre, antlaşma ile Taraflar bir Avrupa Ordusu'nun tohumunu atmışlardır:

Antlaşmanın ikinci bölümünde barış ve güvenlik konuları var. Ortak güvenliğimiz için Almanya ve Fransa olarak güvenliğimize silahlı bir saldırı olduğu durumda bütün gücümüzle yardımlaşacak ve saldırılara birlikte karşı koyacağız. Bu askerî seçenekleri de kapsıyor. Artık bir ortak askerî kültür oluşturmamız gerekiyor. Ortak savunma endüstrisi, ortak silah satış politikaları geliştirmeliyiz. Böylece bir Avrupa ordusu oluşması için iki ülke üzerine düşen görevi yerine getirmiş olacak. Bu durum ancak iki ülkenin aynı zamanda dış politikalarında koordineli çalışmaları neticesinde gerçekleşebilir (Türkiye, 2019: 8).

Merkel bir Avrupa ordusunun kurulmasına katkıda bulunmak istediğini belirtmek suretiyle hem barış ve güvenliğe hem de özellikle askerî iş birliğine vurgu yapmıştır. Törende konuşan Macron da "Avrupa'nın, içinden büyüyen milliyetçilikle tehdit edildiği bir zamanda, Almanya ve Fransa sorumluluklarını üstlenmeli" demiş ve "AB'yi dünya kargaşalarına karşı bir kalkan" olarak tanımlamıştır (Kern, 2019). Bu da Macron için, bir Avrupa Ordusu kurulmasının meşru gerekçelerinden biri olarak görülmektedir. Bir başka sebep de hem Merkel'in hem de Macron'un belirttiği, Avrupa'da artan Avrokuşku milliyetçiliktir.

Bu antlaşmayla Merkel, Macron tarafından ısrarla savunulan ortak bir Avrupa ordusu fikrini onaylamıştır. Merkel, 'son zamanlarda askerî iş birliğinde büyük adımlar attıklarını, ancak son yıllardaki gelişmeleri görerek, bir gün gerçek bir Avrupa ordusu kurma ufkü üzerinde çalışmak zorunda olduklarını' belirtmiştir (RT, 2019).

Madde 8¹⁴

Almanya'nın BMGK daimî üyeliği. Fransa, BMGK'de ortak bir AB çizgisi izleyecektir.

BMGK'nin üyelik yapısı, devri geçmiş 1945 düzenlemelerine göre teşekkül edilmiştir. Savaş sonrası galiplerinin çıkarlarını temsil eden mevcut yapının sürdürülmesi mümkün gözükmemektedir.¹⁵ Japonya gibi Almanya da uzun zamandır BMGK daimî üyesi olabilmek için uğraşmaktadır. Aslında Almanya'nın böyle bir talepte bulunması, BMGK'nin temsil adaletsizliğinin örtük kabulüdür. Bununla birlikte, Almanya'nın bu talebinin, hem BMGK'nin diğer daimî üyelerinin onayından geçmesinin olası

¹³ İki Artı Dört Antlaşması (Treaty on the Final Settlement with Respect to Germany / Four-Plus-Two Treaty), 1990'da Batı Almanya ve Doğu Almanya ile Fransa, SB, ABD ve Birleşik Krallık arasında 12.9.1990 tarihinde Moskova'da imzalanmıştır. Almanya birleşerek bağımsız bir devlet olmuştur.

¹⁴ Tüm BM uzuvlarında birlikte çalışma; AB'nin çıkarları ve konumuyla uyumlu olarak ve BMGK'deki AB üyesi devletler arasında daha geniş bir danışma çabasının bir parçası olarak, konularını yakından eşgüdümleme; BM'nin ilgili uzuvlarında, AB'nin birleşik konumunu başarıya ulaştırmak için ellerinden geleni yapma; BMGK'yi ıslah etme çabalarını sürdürme; Almanya'nın BMGK'nin daimi bir üyesi olarak kabulünü Frans-Alman diplomasisinin önceliği sayma (Kern, 2019).

¹⁵ Kerres (2019), dünyada giderek artan gerginlikler nedeniyle, günümüzde BMGK'nin ıslahında ısrarcı olmanın akıllıca olmadığı görüşündedir.

olmadığı hem de dünyanın geri kalanının ekseriyetinin bu talebi kabul etmeyeceği aşıkârdır. Zira örneğin bir İslâm ülkesinin ‘daimî temsil’ beklentisine karşılık, aksine hem bir Hıristiyan hem de Avrupa kıtasında yeni bir ‘daimî üye’ Müslüman devletlerce kuvvetle muhtemel olumlu bulunmayacaktır. Bu, AB’nin ‘durumu kötüleştirmeme’ kuralına da aykırı gözükmetedir. Bir başka ifadeyle örneğin İslâm coğrafyası kendisini temsil etmeyen 5 daimî üyeliğin neden 6’ya çıkmasını istesin ki? Almanya’nın daimî üyeliği ilkesel olarak istenmeyen bir durum olmamakla birlikte, bu, savaş sonrası oydaşmalarının ruhuyla tezat görünmektedir (Defend Europa, 2019). Aslında, Fransa’nın sahip olduğu daimî üyelik koltuğunun uzun vadede AB’ye geçmesi düşünölmekteydi. Zira AB bütünleşmesi yanlısı olan Fransa, daimî üyeliğini AB’ye devrederek AB’yi askerî yönden daha da güçlendirmek istemiştir. Ancak bu antlaşmayla oluşan yeni durum, iki ülkenin BMGK’de AB’nin ortak bir sandalye ile temsil edilmesine ilişkin hedeften vazgeçtiği anlamına gelmektedir.

Fransa’nın, Almanya’nın BMGK’de daimî üyeliğini diplomasisinin önceliği sayma konusu şu açılardan sorunlu gözükmetedir: 1) Bu amaç yalnızca iki liderin kaydı iktidarıyla sınırlı bir çabadır. 2) Macron aşırı iddialı bir sav ortaya koymuştur. Hem Fransa’da Alman karşıtlığından hem de BMGK’nin yapısından dolayı gerçekleşme ihtimali zordur. Dolayısıyla bu yalnızca bir iyi niyet beyanı olarak havada bir hükümdür. Üstelik milliyetçi Fransızlar buna karşıdır. Örn. aşırı sağcı ve yabancı karşıtı Ulusal Birlik (Rassemblement National) Partisi Başkanı Marine Le Pen, Fransa’nın daimî koltuğunun zor kazanıldığı, bunun Fransa’yı büyük güç haline getirdiği, dolayısıyla sorgulanmaz olduğu görüşündedir (Le Temps, 2019).

Taraflar antlaşmanın geri kalan maddelerinde kültür, eğitim ve araştırma (m. 9-12); bölgesel ve sınır ötesi iş birliği (m. 13-17); sürdürülebilir kalkınma, iklim, çevre ve iktisadi ilişkiler (m. 18-22) ve örgütlenme (m. 23-26) konularında daha yakın iş birliğini taahhüt etmişlerdir. Antlaşma Alman-Fransız sınırı gibi, sorunlu sınır bölgelerine neşter vuracak bir “Avrobölgeleri” önermektedir. Bu bölgeler, iki dilli ve birleşik, çok uluslu bir otorite tarafından yönetilecektir. Taraflar, bu bölgelerde kültür ve hükümet ayırımı azaltmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, başarılı olursa Avrupa’nın geri kalanında uygulanabilecek bir model olarak, bu bölgelerdeki kamu hizmetlerinin ve bilgi teknolojilerinin bütünleştirilmesinden söz edilmektedir (Defend Europa, 2019). Bir başka ifadeyle sektörler arası dağılma yöntemiyle başarı hedeflenmektedir. Yeni İşlevselci Kuram’ın kurucusu Ernest Haas’a göre, iktisadi alandaki başarı ve iş birliği, zamanla diğer alanlara yayılarak siyasi bütünleşmeye evrilecektir (işkolları arası yayılma etkisi). Bu doğrultuda, 1951’de imzalanan ve 1952’de faaliyete geçen Avrupa Kömür ve elik Topluluğu’nun başarılı uygulaması (kömür-elik işkolundaki başarı), yetkililerde bir özgüven oluşturmuş, bu sayede başka alanlardaki örgütlerin (Avrupa Ekonomik Topluluğu, iktisadi ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, enerji) kurulmasına yol açmıştır. Ayrıca devletler arasında düzeni sağlayacak olan Avrupa çapında bir Avrupa Çokuluslu Polis Gücü [(The European Gendarmerie Force (EUROGENDFOR / EGF)] fikrini açık tutmaktadır. Günümüzde bu güç mevcuttur.¹⁶

Avrupa Birleşik Devletleri’ni (AvBD) tesis etme. AvBD fikri tarih boyunca düşünürler, devlet adamları vb tarafından sıkça dile getirilmiştir. Federalci Avrupa yanlıları nihayetinde siyasi birliği amaçlamakta, AB’nin bir ‘devlet’ olmasını arzulamaktadırlar. Her ne kadar büyük oranda ‘anayasa’, ‘dışişleri bakanı’ gibi ulusallık arz eden yapısından dolayı bu süreç 2005’te Anayasal Anlaşma’ya onay verilmemesiyle sekteye uğrasa da son hedef bir AvBD’dir. Örn. Avrupa Parlamentosu’nun (AP) neredeyse her antlaşmada yasama yetkileri artırılmış olup bugün hâlihazırda yasamanın iki temel kurumundan biridir. Giderek ulusal meclis konumuna yaklaşmaktadır.

Ancak Antlaşma bir ‘efendi-köle Avrupası’ birleşmesine doğru atılmış başka bir adım gibi görünmektedir (Defend Europa, 2019). Bazıları bu antlaşmanın FransAlmanya egemenliğinde bir ‘süper AB’ oluşturması konusunda endişelidir (Durden, 2019). Bu tarz adımlar geçmişte atıldığı için her Alman-Fransız girişimi, diğer ülkelerde ‘Acaba?’ dedirtmektedir. Lizbon Antlaşması (2007) endişeleri haklı çıkaracak bir uygulamadır. Lizbon ve Nis (2001) Antlaşmalarının öngördüğu karar alma süreçlerinde üye devletlerin ağırlıkları karşılaştırıldığında, Lizbon Antlaşması’nda, 28 üyeli AB’de sadece en büyük 5 devletin ağırlığı artmıştır. En fazla Almanya’nın, sonra sırasıyla Fransa, İngiltere, İtalya ve İspanya’nın ağırlığı artmıştır. Diğer 23 ülkenin ağırlığı azalmıştır (AB Nezdinde Türkiye

¹⁶ Bkz. <http://www.eurogendfor.org/>, (Erişim: 24.5.2019).

Daimi Temsilciliği, 2016: 44). Bu, gerçekte süper AB'nin var olduğunun izahıdır.

2.3.4. NATO ve Antlaşmaya Tepkiler/Eleştiriler

Antlaşmaya başta her iki ülkenin milliyetçilerinin karşı olmasının yanı sıra antlaşma muhalefet tarafından eleştirilmektedir.

Almanya'da esas olarak şu hususlarda karşıtlık vardır:

1. İktisadi: Alman aşırı sağcılar/milliyetçiler, Fransız iktisadının gelişmesi için daha fazla Alman parası harcanmasından endişe duymaktadırlar (Redwood, 2019). Örn. AfD Başkanı Alexander Gauland, Macron'un 'Alman parasını' almaya çalıştığını, "Macron'un ülkesini Alman parasıyla yenilemesini istemiyoruz" sözleriyle belirtmiştir (AfD, 2019; Tisdall, 2019).

2. Bu iş birliği Avrupa'yı bölmüştür ve Almanya'yı, Avrupa'nın diğer ülkelerinden uzaklaştırmıştır. AB'nin diğer üyeleri, FransAlmanya egemenliğinde bir 'süper AB' istemediği için ayrılık derinleşecektir (AfD, 2019).

3. Alman ordusunun ve teknolojisinin aleyhte kullanımı olasılığı. Merkel, Macron'un bankacılık birliği, ortak vergiler ve Avrupa ordusu gibi önerilerini onaylama tuzağına düştüğü için ülkesinde eleştirilmektedir.

4. Almanya'ya faydası olmadığı gibi aksine zararı vardır (AfD, 2019).

5. Avrupa'daki silahlanmayı artıracaktır.

Buna karşılık *Fransa*'da özellikle iki hususa odaklanılmıştır: Egemenlik ve sınır bölgesi düzenlemeleri.

1. Muhalefet, Almanya'nın, Fransız sınır bölgelerinin yönetiminde rol oynayacak olmasından rahatsızdır (Redwood, 2019). Sınır bölgesindeki Alsas-Loren'in zamanla Almanya'ya devredileceği veya burada Alman yasalarının geçerli hale geleceği endişesi vardır. Alsas-Loren zengin kömür ve çelik yataklarına sahip olmasından dolayı hem Alman-Fransız savaşlarının ve II. Dünya Savaşı'nın hem de Alman-Fransız üstünlük rekabetinin temel unsurlarından olmuştur.

2. Marine Le Pen, 'Sosyal ve güvenlik konularında Almanya'ya yaklaşmak veya BMGK'ye danışmak istemediğini' belirterek, Antlaşma'nın Fransa'nın ulusal egemenliğini baltaladığı görüşündedir. Macron'u, Fransa'yı Almanya'ya 'satmakla' ve 'ihanelle' suçlamıştır (Le Temps, 2019).

3. *Ayağa Kalk Fransa (Debout La France!)* Partisi Başkanı Nicolas Dupont-Aignan'a göre; "Birçok hükmü, Fransa'nın egemenliğini ve ayrıcalıklarını Almanya'yla paylaşmaktadır. Örneğin dünyanın en büyük 5. askerî gücünü, nükleer caydırıcılığı (Aachen Ant. m. 4); ABD ve Çin'den sonra dünyanın en büyük 3. diplomatik gücünü (m. 5); Fransa'nın BMGK'deki daimî sandalyesine erişimi (m. 8). Birçok nedenden dolayı, bu antlaşma ulusal egemenliği baltalamaktadır. Karşılıklılık eksikliği nedeniyle antlaşma bir iş birliği değil, ancak Fransa'nın Almanya'ya sunulmasıdır." (Dupont-Aignan, 2019). Nitekim bazı siyasi uzmanlar (örn. Pierre-Emmanuel Thomann) Elise Antlaşması'nın 'coğrafi gerilemesi' olduğu görüşündedir ve özellikle Fransa'nın "manevra yeteneği" konusunda kaybedeceğine inanmaktadır. Antlaşma, Fransa'ya daha fazla güç verme ve bağımsız bir Avrupa oluşturma yerine, Atlantikçi ve bütünleşmeci Alman Avrupa ufkunun uyumu üzerine kuruludur (RT, 2019).

Her üç görüştekiler de egemenliğe odaklanmaktadır. Fransızlar, geçmişten beri egemenlik konusunda hassas davranmakla birlikte bugün Macron Fransası AB içinde, ulusalüstüçülüğü savunan federalci, kısaca bütünleşmeci kanatta yer almaktadır. Çünkü Fransa, Almanya'yla birlikte 'AB'ye egemendir'.

Antlaşmaya diğer ülkelerden de tepkiler yükselmiştir. Örn. *Bulgaristan*'dan "En büyük tehlike, zaten Kuzey ve Batı Avrupa'nın uzun zamandır düşündüğü 'iki hızlı Avrupa'nın' şekillenmeye başlayacağıdır. Berlin ile Paris arasındaki güçlü bütünleşme, resmîyette, Avrupa'da yükselen aşırı sağla mücadelenin kalesi olarak sunulmaktadır. İki ülke güçlerini birleştirerek Avrupa'nın sorunlarına karşı ortak bir siyasi cephe kurmak ve böylece diğer ülkelerin direncini aşmak istemektedir. İki cephe arasındaki aşılabilir ideolojik farklar dikkate alındığında, Avrupa'nın iki parçaya ayrılması oldukça gerçekçi değil mi?" (Hristow, 2019) eleştirisi yükseltilmektedir.

AB ve Aachen Antlaşması. O dönemki ABZ Başkanı Donald Tusk, törende yaptığı konuşmada “Avrupa, Paris ve Berlin’den ‘dar çerçevedeki iş birliklerinin tüm Avrupa’nın iş birliğine alternatif olmadığı’ yönünde açık bir sinyale ihtiyaç duyuyor” (Anadolu Ajansı, 2019) diyerek diğer Avrupa ülkelerinin FransAlmanya hâkimiyetindeki bir AB’den rahatsızlık duyduklarını ima etmiştir. Binaenaleyh bu iş birliğinin genişlemesi gerekliliğine gönderme yapmıştır. Nitekim B. Krallık’ın AB’den çıkma gerekçelerinden biri de FransAlmanya egemenliğindeki AB’de dışlanmasıdır.

NATO’nun Aachen Antlaşması’na Tepkisi. Stoltenberg’in 20.11.2018 tarihindeki açıklaması NATO’nun bir Avrupa Ordusu istemediğini göstermektedir:

AB’nin savunma konusundaki çabalarını birçok kez memnuniyetle karşıladım. ... Ancak AB çabalarının NATO’yla rekabet etmemesi ve NATO’yu taklit etmemesi gerektiği konusunda eşit derecede açık oldum, çünkü NATO Avrupa güvenliği için ana kaya olarak kalıyor. Brexit’ten sonra NATO’nun savunma harcamalarının %80’inin AB’nin dışındaki NATO Müttefiklerinden geleceğini hatırlamalıyız. İttifak’ın doğusunda, Baltık ülkelerinde ve Polonya’da kurduğumuz dört savaş öbeğinden 3’ü AB üyesi olmayanlar tarafından yönetilecek. Ve ayrıca coğrafya önemlidir. Kuzeyde Norveç, güneyde Türkiye, batıda Kanada, ABD ve B. Krallık Avrupa güvenliği için önemlidir. Yani coğrafya ve para, bunlar görmezden gelemeyeceğimiz gerçeklerdir (NATO, 2018).

Kendisine sorulan “Avrupa gerçekten bir Avrupa Ordusu’na ihtiyaç duyuyor mu?” sorusuna ise

Avrupa’nın ihtiyacı olan, savunmaya daha fazla yatırım yapmak. Daha güçlü yetenekler ve ayrıca İttifak içinde daha adil yük paylaşımına ihtiyacımız var. Bu nedenle, örneğin Avrupa Savunma Fonu, askerî hareketlilik veya PESCO gibi AB’nin savunma harcamalarını memnuniyetle karşılıyorum. Çünkü NATO içindeki yük paylaşımını geliştireceğine inanıyorum. Ancak bu asla NATO’yla rekabet etmemeli, NATO’yu tamamlamalı ve böylece ortak güvenlik ve toplu savunmamıza Avrupa’nın katkısını güçlendirerek NATO’yu güçlendirmelidir (NATO, 2018)

yanıtını vermiştir. Bu açıklamadan iki ay sonra imzalanan Aachen Antlaşması’yla ilgili olarak Stoltenberg; iki ülkenin güvenlik ve savunmayla ilgili hükümleri önceden NATO müttefiklerine bildirdiğini; Almanya ve Fransa’nın uzun zamandır Avrupa güvenliğine ve istikrarına büyük katkılar yaptığını; antlaşmada NATO, AB, BM gibi çok yanlı örgütlere önem atfedilmesinin olumlu olduğunu; NATO içinde oynadıkları güçlü rolü Avrupa ve Atlasötesi güvenliği için kilit önemde olduğunu ve Aachen Antlaşması’nı memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir (BBC News, 2019; Ntv, 2019). Bu resmî tonda yapılan, yumuşak bir söylemdir. Çünkü Aachen Antlaşması, Almanya ve Fransa’nın NATO’ya bağlı kalacağına ve AB’yi zayıflatmaya çalışan sağ ve sol siyasi güçlerin çabalarıyla mücadele için çalışacağına işaret etmektedir (TRT World, 2019).

Aslında NATO’nun asıl tepkisi tehdit içerikli bir uyarıdır. Bu Avrupa’nın doğu, batı ve kuzeyden NATO müttefikleriyle çevrili olduğu ve para gücünün NATO’da olduğu tümcelerinde belirgindir. Stoltenberg İttifak’ın karşı tavrını açıkça ortaya koymuştur. NATO, AB’li müttefiklerinden, yeni ve ayrı bir ordu oluşumuna gitmek yerine, her devletin kendi gayrisafî yurtiçi hasılasının (GSYH) %2’si oranında destek yükümlülüğünü yerine getirerek NATO’yu güçlendirme yolunu yeğlemesini beklemektedir.

Avrupa bütünleşmesinin başını çekenlerin, NATO’dan ayrı bir ortak askerî oluşum arzuladıkları aşikârdır. Ancak bunun için yüksek derecede siyasi bütünleşme ve ortak karar alma gerekmektedir (Redwood, 2019).

2.4. Fransa ve Avrupa Ordusu

Fransa’nın AST sonrası girişimleri Soğuk Savaş şartlarında fazlaca taraftar bulamadığından başarıya ulaşamamıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise 1992 Maastricht Antlaşması’ndan itibaren temel itibarıyla yürürlükte olan ve Avrupa siyasetinin kurucu bir unsuru olarak gördüğü Avrupa savunmasının inşasını desteklemiştir (Cameron ve Maulny, 2009: 5).

Cumhurbaşkanlarının söylemlerinde Fransa’nın, Avrupa savunmasına ve NATO’ya dair

yaklaşımı şöyledir: 2007 yılında “Fransa olmadan güçlü Avrupa, güçlü Avrupa olmadan da güçlü bir Fransa olmaz” (iranwatch.org, 2007) düşüncesiyle Fransa, NATO’dan ziyade Avrupa Ordusu’nu güçlendirmek için çalışmaktaydı. Nicolas Sarkozy 26.8.2009 tarihindeki Büyükelçiler Konuşması’nda, “Avrupa Savunması/NATO” başlığında, Fransa’nın askerî yapıya dönüşüyle birlikte Avrupalıların NATO’daki en güçlü kesim olduğunu belirtti (franceintheus.org, 2009). Yani hâlâ Avrupalılık vurgusu yapmıştır.

Lizbon Antlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle, Polonya, Fransa ve Almanya birlikte, AB Karargâhı kurma, ABSÖ’leri ıslah, NATO’yla ortaklığı derinleştirme ve AB düzeyinde ortak yetenekler geliştirme konusunda bir öneri sunmuşlardır. Ancak bu emelleri büyük oranda yerine getirememiştir (European Commission, 2015: 6).

2010 yılında Cumhurbaşkanı Sarkozy, yeni tehditlerin AB ile NATO arasında daha yakın bir iş birliğinin kurulmasını gerektirdiğinden bahsetmiştir (voltage.net.org, 2010). 2.11.2010 tarihinde B. Krallık ile Fransa arasında Londra’da Lancaster Evi Antlaşmaları (Lancaster House Treaties) (bunlardan biri Savunma İş Birliği Antlaşması) olarak bilinen güvenlik ve savunma anlaşmaları imzalandı. Böylece taraflar arasında teçhizat ve yeteneklerini paylaşma, silahlı kuvvetler arasında değişim, diğerinin savunma pazarına erişim, askerî sanayi iş birliği taahhüdünde bulunuldu (European Commission, 2015: 6). 2011’de Sarkozy, NATO’nun Fransa’nın askerî harekâtlarında çok önemli hale geldiğini; ABD Libya’ya çok dâhil olmak istemediğinden, 1949’dan beri ilk kez NATO’nun iki Avrupa ülkesi (Fransa ve B. Krallık) tarafından yönetilen bir koalisyonun hizmetine girdiğini belirtmiştir (franceintheus.org, 2011). Ocak 2018’de Fransa ve İngiltere Sandhurst Antlaşması’nı imzaladı. Buna göre; 1. Fransa-İngiltere Savunma Bakanlık Kurulu oluşturulacak, 2. İngiltere, Avrupa savunma araştırma ve yetenek geliştirme izlencelerine katılmayı sürdürecektir [AB’den çıkan İngiltere, Avrupa savunmasına ‘derin ve özel’ katılmak istemektedir (Billon-Galland ve Quencez, 2017: 5)], 3. İngiltere’nin, Fransız önderliğindeki Avrupa Müdahale Girişimi (E12) aracılığıyla Avrupa birliklerinin birlikte konuşlandırılmasını desteklemesine izin verildi (Aydın-Düzgüt ve Marrone, 2018: 4). 27.8.2018 tarihinde Macron, Avrupa güvenliği konusunda, 2017 yılındaki ilerlemenin son 60 yıldakinden daha fazla olduğunu, savunma konusunda Avrupa’nın hiç bu kadar hızlı ilerlemediğini, örn. ortak savunma siyasetini güçlendirmek için bir savunma fonu oluşturulduğunu ve Avrupa Müdahale Girişimi’nin sonuçlandırıldığını belirtmiştir (diplomatie.gouv.fr, 2018).

2.4.1. Fransa’nın NATO’ya Karşı Tutumu ve NATO İçinde ABD ile İlişkileri

Bugün Avrupa Ordusu’nun kurulması düşüncesi ve girişimi ile Fransa’nın (kısmen Avrupa’nın) ABD/NATO karşıtlığı birbirine koşuttur. Fransa, Avrupa’daki ABD karşıtı geleneksel tavrını hatırlamıştır. Fransa, NATO’yu ABD’nin Avrupa’daki ayağı olarak görmüş ve Avrupa’da ikame bir savunma örgütü/gücü kurma düşünce ve gayretlerinde başı çekmiştir. Fransa’nın ABD karşıtlığı De Gol ile tavan yapmıştır. Bu karşıtlık sadece ABD’ye değil, onun müttefiki olan devletlere de yönelmiştir. Bu itibarla İngiltere’nin AET üyelik başvurusunu iki kez reddetmiştir. Fransa’nın ABD karşıtlığı öyle bir boyuta varmıştır ki bu, onun 1966’da NATO’nun bütünleşik askerî kanadından ayrılmasına bile neden olmuştur. ABD Başkanı Richard Nixon’un, NATO’yu ABD’den yönetme düşüncesi, Fransa’nın, Avrupa’yı ABD’ye muhalif kılma çabasını kolaylaştırmıştır (Rynning, 2017: 274, 278). Ayrıca De Gol bu kararlar, Fransa’nın, ABD’nin süpergüç vasfı karşısındaki özerkliğini güçlendirmeyi ve Soğuk Savaş boyunca, iki blok karşısında üçüncü bir yol olmayı amaçlamıştır (Cameron ve Maulny, 2009: 1).

Soğuk Savaş sonrasında Fransa hâlâ, ABD’nin Avrupa meselelerinden uzak tutulmasını savunmaktaydı. Amerikan gücüne karşı bir ağırlık olarak ve NATO’dan bağımsız bir siyasa geliştirme anlamına gelen Avrupa Gücü/Kudreti’ne sahip olma fikrini taşıyordu (Rogate, 2019: 2). Jak Chirac zamanında 1996 yılında NATO ile bir yakınlaşma başladı (Cameron ve Maulny, 2009: 2). Bunda Avrupalıların ve Fransızların, Balkanlardaki çatışmaların güvenliğe dönük büyük bir tehdit olduğunu ve ABD’nin bu krizde öncü rolünü görmeleri sonucu NATO’nun önemini kavramaları etkili olmuştur (Belkin, 2011: 12). Ancak, Fransa’nın yapacağı tahsisat şartlarına ABD itirazı nedeniyle, Fransa’nın askerî kanada dönüşü gerçekleşmedi. 27.8.2007 tarihinde Sarkozy, NATO ile Fransa arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesi gerekliliğini vurguladı. Zira Fransa hâlâ bu kuruma karşı kendi özgüllüğünü korumakta ısrar etmekteydi. Bu davranış, sık sık ABD’ye karşı güvensizliğin sonucuydu (Cameron ve Maulny, 2009: 2-3).

Bununla birlikte Sonbahar 2007’de Fransa, NATO ile AB ortaklarının bağıını güçlendirmek amacıyla NATO’daki ortaklarına bazı tekliflerde bulunmuştur. Aslında bu, Fransa’nın NATO’yu engellemek istediğine dair eleştirileri boşa çıkarma eğilimidir (Cameron ve Maulny, 2009: 6).

Fransa’nın 2008’deki AB dönem başkanlığı Avrupa savunma yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda belirleyici bir dönemdir. NATO’nun askerî kanadına dönmesi sırasında ABD ile yaşanan anlaşmazlık, Sarkozy Fransası’nı Avrupa savunmasını geliştirmeye yöneltmiştir.

2009 itibarıyla Fransa, bir Avrupa Ordusu kurma girişimlerine tek başına cesaret edememektedir. Bu nedenle Avrupalı ortaklarını ikna etmek zorunda kalmıştır. Fransa’da, NATO ile veya onsuz, Avrupa savunma imkânlarını geliştirme konusunda bir oyaşma vardı (Cameron ve Maulny, 2009: 7). Sarkozy’nin NATO’ya dönme amacı ODGP için İttifak’ın ve ABD’nin desteğini sağlamaktı (Belkin, 2011: 14).

Fransa, NATO’ya ancak Nisan 2009’da tam katılım sağlayabilmiştir.¹⁷ Böylece, Soğuk Savaş’tan beri NATO ile AB arasında var olan rekabet ve bu rekabeti sağlayan etmen (Fransa direnci) ortadan kalkmıştır. Sarkozy’nin bütünlük askerî yapıya dönüş kararı Fransa açısından faydalıdır. Zira Fransa’nın Avrupalı müttefiklerini güvenceye almaktadır. Bu güvence, ODGP’yi geliştirmenin ve önündeki engelleri kaldırmanın bir ön koşulu olmuştur. Aslında NATO’yu desteklemek istemeyen Fransa, bu adımla, ABD’nin kuşkuculuğunu da ortadan kaldırmıştır. Yüksek yoğunluklu askerî harekâtları ancak NATO imkânlarıyla gerçekleştirebileceğini görmüştür. Dönüş ayrıca, Fransa’nın hem uluslararası hem de AB içindeki itibarını artırmıştır. Diğer yandan Fransa, 2009 itibarıyla, ABD’yi dışlayacak bir Avrupa savunma oluşumlarını geliştirmekten korkmuştur (Rogate, 2019: 2-4).

Avrupa-NATO ilişkileri açısından ise, Soğuk Savaş şartlarında, Sovyet tehlikesi bu karşıtlığın tüm Avrupa’ya yayılmasını engellemiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrasında karşıtlık, Fransa’dan başka Avrupa ülkelerine de yayılmaya başlamıştır. AB’nin gelişimi ile NATO/ABD karşıtlığı doğru orantılı gözükmemektedir. Maastricht Antlaşması ile kurumsal derinleşme aşamasında önemli bir merhaleyi tamamlayınca, AB’nin kendine güveni artmıştır. 2003 yılında ABD’nin Irak işgalinde AB’nin yarısı işgale destek vermeyerek, ABD’nin karşısında yer almıştır. Fransa, elbette ki karşı çıkanlar safındaydı (Economist, 2003). AB ve NATO’da o devirlerde bir yanda ABD-İngiltere’nin, diğer yanda da Almanya-Fransa’nın başını çektiği bir ayrışma söz konusu olmuştur (Çalış, 2016: 4-5). Buna karşılık NATO’nun harekâtlarında etkin yer almanın yanı sıra, ortak giderlerine en büyük malî katkı yapan üçüncü ülke olmuştur (Cameron ve Maulny, 2009: 1). Ancak 2011 yılına gelindiğinde bütçeye katkıda 4. sıraya düşmüştür. Bununla birlikte, NATO’nun askerî karar-yapım düzeneklerinde sınırlı yer almaktadır. Şubat 2011 itibarıyla Fransa, NATO harekâtlarına 5.000 (Afganistan: 4.000, Kosova: 765) askerle katkı vermekteydi (Belkin, 2011: 12-13).

2.4.2. Sarı Yelekliler ve Avrupa Ordusu

2.4.2.1. İçsel ve İktisadi Unsurlar

Neredeyse her toplumsal eylem iktisadi gerekçelerle başlar, siyasi taleplerle son bulur. Fransa’da 17.11.2018 tarihinde onbinlerce kişinin katıldığı ve haftalardır süren ‘Sarı Yelekliler’in gösterileri de yakıt zammı protestosuyla başlamış, sonunda Macron’un istifası talebine evrilmiştir. Gösteriler Belçika, Hollanda ve kısmen Almanya’ya da sirayet etmiştir. İlâveten gösterilere aşırı sağ ve fakir kesimler de katılmıştır.

Olaylar, Fransa’nın iktisadi yapısının zayıflığını göstermiştir. 2017 yılında, servet vergisinin kaldırılması, çalışma yasasında yapılan değişikliklerle işçi çıkarılmasının kolaylaşması, büyük şirketlere tanınan vergi indirimleri ve kira destek uygulamasında (APL) değişiklikler orta ve alt gelir sınıfının tepkisine yol açmıştır. Yakıt fiyatlarını artıracak karbon vergisini artırma kararı bardağı taşıran son damla olmuş ve isyanlar başlamıştır. Sarı Yeleklilerin isyanının başlangıç nedeni olan yakıt fiyatlarına son bir yılda %23 zam gelmiştir (Çelik, 2018).

Esasen tüm Avrupa’nın iktisadi yapısı çok da güçlü değildir. AB Maastricht Ölçütleri’ne göre, bir üye devletin şu 5 ölçütü sağlaması gerekir: 1. Enflasyonu, enflasyonu en düşük 3 üye ülkenin yıllık

¹⁷ (otan.delegfrance.org, 2018). Sarkozy’nin dönüş kararı, Fransız Meclisi’nde 17.3.2009 tarihinde oylandı ve 329e-238h ile kabul edildi (Belkin, 2011: 12). Rakamlardan hâlâ güçlü bir direnç olduğu anlaşılmaktadır.

ortalamasını 1.5 puandan fazla aşmamalı, 2. Faiz oranı, en iyi 3 ülke ortalamasını 2 puan aşmamalı, 3. Bütçe açığı, gayrisafi millî hasılasının (GSMH) %3'ünü geçmemeli, 4. Ülke döviz kuru, Avrupa Para Sistemi içinde en az iki yıl boyunca değişiklik göstermemeli, 5. Kamu borcu, GSMH'sinin %60'ını geçmemelidir. Ancak AB'nin en güçlü ülkesi Almanya bile 2017 itibarıyla GSMH'sinin %64'ü oranında kamu borcuna sahiptir. Fransa'nın ise temel iktisadi verileri şöyledir:

Tablo 2: Fransa'nın ve AB'nin Temel İktisadi Göstergeleri, 2017, %

	Fransa	AB28
Kamu Borcu	97	82
Toplam İşsizlik	9.1	7.3
Genç İşsizlik	21.4	16.2
Büyüme	1.8	2.4

Kaynak: Toplam İşsizlik, AB Nezdinde Türkiye Daimî Temsilciliği, 2018: 29-30.

2012-14 arasında bütçe açığı ve kamu borcu açısından AB hedeflerini tutturamayan Fransa'nın bu iki alandaki sorunları devam etmektedir.

Fransa'da her 100.000 kişiye düşen kasıtlı cinayet oranları da 2011-15 arasında artmıştır. 2011'de 1.32 iken, bu rakam 2015'te 1.53'e çıkmıştır (Hellenic Statistical Authority, 2017: 150).

AİHM'de en çok mahkûm olan 5. ülkedir. 13.2.2019 itibarıyla, son bir yılda 39, toplamda ise 3.049 davada mahkûm olmuştur (AİHM, 2019). AB içinde de yüksek oranda hukuki ihlallere sahiptir. 2011-15 arasında AB Adalet Divanı'nda hareketsizlik (ihmal) davasına en çok maruz kalan 5. ülke 18 dava ile Fransa'dır (Court of Justice of the European Union, 2016: 78). Bununla birlikte bir düzelmeye seyrindedir. Olayların patlak verdiği 2017'de 2, 2018'de ise yalnızca 1 davada mahkûm olmuştur (Court of Justice of the European Union, 2019: 126).

2.4.2.2. Sarı Yekekliler İsyanı'nın ABD-NATO-Avrupa Ordusu Bağlantısı

Fransa'daki kalkışmanın bir de özellikle ABD ile ilgili olan uluslararası boyutu haizdir. Dünya gibi Fransa için de bir sorun, ABD gibi bir uluslararası müdahalecinin varlığıdır. Kafkasya (Gürcistan, Kırmızı - Gül Devrimi, Kasım 2003), Karadeniz (Ukrayna, Turuncu Devrim - Kasım 2004) ve Orta Asya'daki (Kırgızistan, Sarı - Lale Devrimi, Mart 2005) halk hareketlerini başta ABD'li uluslararası finans vurguncusu George Soros'un Açık Toplum Vakfı'nın, dolayısıyla ABD'nin desteklediği yönünde güçlü emareler vardır. Daha sonra Azerbaycan, İran ve Rusya'da iç karışıklıklar; Arap Baharı ile Tunus, Libya ve Mısır'da karışıklıklar ve devrimler yaşanmıştır. Bu silsilenin bir halkası olan Suriye'de iç savaş 2011'den beri sürmektedir. Şimdi de Venezuela, ABD'nin darbe listesindedir. ABD, Soğuk Savaş'tan galibiyetle çıkmasına rağmen, Rusya'yı çevreleme politikasına son vermemiştir. Küresel gücünü pekiştirmek ve Pax-Amerikana'ya ulaşmak için yanında olmayan yönetimleri devirme ve kendi yandaş yönetimlerini kurma politikasına devam etmektedir.

Macron, 27.8.2018 tarihindeki Büyükelçiler Konuşması'nda, NATO'dan şüphelerini dile getirmiştir (diplomatie.gouv.fr, 2018). 6.11.2018 tarihinde *Europe 1* radyosundaki konuşmasında ise, "Gerçek bir Avrupa ordusu olmadıkça Avrupalıları koruyamayacağız. Çin, Rusya ve hatta Amerika'ya karşı kendimizi korumamız gerekiyor. Zira asıl kurban Avrupa ve güvenliği" (europe1.fr, 2018) diyerek bir 'AB ordusu' önermiştir. ABD etmeni, Trump'ın, NATO'nun Avrupalı üyelerden daha fazla malî kaynak ayırmasını istemesi, NATO'nun ABD'ye sağladığı faydaları sorgulaması, ABD'nin Paris İklim Anlaşması ve Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Antlaşması'ndan (INF - Intermediate-Range Nuclear Forces) çekileceğine dair yaklaşımından sonra belirginleşmiştir (Durdun, 2019). Bunlar, Macron ve Merkel'in, Avrupa güvenliğinde hâlâ ABD'ye güvenilip güvenilemeyeceğini sorgulamasına yol açmıştır. Macron, kuşkuları bir adım daha öte taşıyarak, ABD'yi açıkça 'Avrupa'nın düşmanları' ulamına dâhil etmiştir.

Trump 10.11.2018 tarihindeki tivitinde, "... Macron, Avrupa'nın kendisini Rusya, Çin ve ABD'den korumak için kendi ordusunu kurmasını önerdi. Çok aşığılayıcı, ama belki de Avrupa ilk önce ABD'nin desteklediği NATO'nun adil payını ödemeli!" demiştir.

Merkel de 13.11.2018 tarihinde AP'deki konuşmasında, "Avrupa'nın geleceğinde gerçek bir Avrupa Ordusu olması ve bunun için çalışmaları gerektiğinin; Avrupa ordusunun NATO'nun karşılığı olmayacağıının, aksine onu tamamlayıcı olacağıının" altını çizmiştir (RT, 2019). Trump'ın, Macron'a

kişisel olarak saldırdığını dile getirerek, bu açıklamalarıyla hem Macron'a hem de ordu fikrine destek vermiştir. 'Tamamlayıcılık' vurgusuyla NATO'yu ve ABD'yi tamamen karşısına almak istememiştir.

Trump 8.12.2018 tarihindeki tivitinde, "Avrupa ordusu 1. ve 2. Dünya Savaşı'nda çok işe yaramadı. Ama ABD sizin (için) ordaydı ve her zaman yanınızda olacak. Tek istediğimiz NATO'nun adil payını ödemeniz. Avrupa'yı korumak için ABD GSYH'nin %4.3'ünü öderken, Almanya %1 ödüyor. Adil!" diyerek Avrupa'yla (esasen Macron ve Merkel'le) karşılıklı atışmayı sürdürmüştür. NATO'ya ödenek konusu, "Önce Amerika" mottosuyla ABD'nin çıkarlarını büyük çapta parasal bağlama indirgeyerek savunan Trump için bir hayal kırıklığı olmuştur. Çünkü NATO üyelerine, GSYH'lerinin en az %2'sini ödetmek suretiyle ABD'nin NATO'ya yaptığı katkıyı azaltmayı amaçlamaktaydı. Ancak ödetemedi, hâlâ en fazla parayı ABD ödemektedir (Stevenson ve Stone, 2018). Avrupa için tahsis edilen ABD askerî fonları, 2018 yılında 4.77 milyar dolara ulaşmıştır. Hâlbuki bu rakam Trump'ın seçildiği yıl olan 2016'da 789 milyon dolar idi. Bu nedenle başta Almanya ve Fransa olmak üzere, Avrupalı ortaklarına kızgındır. Bununla birlikte bu meblağ, Avrupa'yı ABD'ye/NATO'ya bağımlı kılmıştır. Yine de Fransa ve Almanya geri adım atmamış ve Aachen Antlaşması'nı imzalamışlardır.

AB de kendi savunma harcamalarını artırmaktadır. Bunda hem ABD tehdidi hem Avrupa Ordusu baskıları hem de B. Krallık'ın AB'den çıkış süreci etkilidir. Nitekim AB, 7.6.2017 tarihinde, Avrupa savunma yeteneklerini geliştirmek için yıllık 5.5 milyar € bütçeli bir Avrupa Savunma Fonu oluşturmuştur (European Commission, 2017). Ancak Kasım 2018'de Avrupa Komisyonu Sözcüsü Margaritis Schinas, daha yakın bir savunma iş birliğinin 'bir AB ordusu oluşturma ile ilgili olmadığını', çünkü AB ordusuyla ilgili konuşmanın erken olduğunu belirtmiştir (Stevenson ve Stone, 2018).

Macron ve Merkel'in AB'nin tam denetimini ele geçirecekleri ve bir Avrupa Ordusu oluşturmak için son girişimlere başladığı zamanlarda Fransa'da Sarı Yelekliler isyanı başlamıştır. Macron'un ordu önerisi 6 Kasım, Trump'ın mesajı 8 Kasım, Merkel'in AP'deki konuşması 13 Kasım, olayların başlaması ise 17 Kasım 2018'dir. Stoltenberg'in ordu karşıtı açıklaması da 20 Kasım 2018'dir. Silsile barizdir. Trump, Sarı Yeleklilerin kendisini istediklerini sav ederek, göstericilere dolaylı destek vermiştir. 8.12.2018 tarihindeki tivitinde, 'daha düşük vergiler halinde halka para iade etme zamanı gelmiştir?' diyerek isyan sebebi olan vergilerin indirilmesi önerisiyle yine göstericileri desteklemiştir. Trump, isyancıların ülkelerini kurtarmak istediği görüşünde olduğunu sezinletmektedir.

Sarı Yelekliler isyanının Avrupa Ordusu, dolayısıyla ABD boyutunun olduğu savını güçlendiren bir başka veri Aachen Antlaşması'nın imzası esnasındaki gösterilerdir. Bir Avrupa Ordusu hedefleyen antlaşma imzalanırken, dışarda yaklaşık 200 Avrokuşkuçu ve Sarı Yelekli (çoğu Alman) antlaşmayı protesto etmişlerdir (Hill, 2019).

3. SONUÇ

Avrupa Ordusu emeli asırlardır var olsa da belirmesi AB'nin başlangıcıyla eş zamanlıdır. Asıl somut adımlar Soğuk Savaş sonrasında atılmıştır. Doğu Bloğu tehdidinin ortadan kalkması ve AB yetkililerini NATO'ya ihtiyacın azaldığı düşüncesine sevk etmesi bunda etkili olmuştur. Avrupa Kolordusu önemli bir adım olmakla birlikte, asıl başarı ABSÖ'nün tesisidir. Bu güç, OGSP çerçevesinde olduğundan bugün bir Avrupa Ordusu'na en yakın oluşumun/altyapının OGSP olduğu belirtilebilir.

Ancak ne Avrupa Kolordusu ne de ABSÖ NATO ile boy ölçüşebilir durumdadır. Koşut olarak Avrupa Ordusu'nun önünde içsel ve dışsal pek çok engel bulunmaktadır. İçsel olarak, 1) Teknik yetersizlik: NATO'nun yetenek, altyapı, teçhizat, bilgi ve teknoloji desteği/paylaşımı olmaksızın bir AB gücünden bahsetmek güçtür. 2) AB üyesi devletlerin NATO varken ikinci bir savunma örgütüne/ordusuna gerek görmemesi, 3) Bununla bağlantılı olarak, bir ordu için para harcamak istememeleri, 4) Bir ordunun FransAlmanya hâkimiyetinde olacağı ve daha çok onların amaçlarına hizmet edeceği düşüncesi, 5) Farklı sayıda ulusun tek bir ordu bünyesinde idaresinin zorluğu, 6) AB genelinde yüksek olan ulusallık, egemenlik, aşırı sağcılık gibi unsurların birleşmeye engel oluşturması. Bu itibarla şu soru manidardır: "Birleşmiş bir AB ordusundaki Leh, Yunan, İspanyol veya İtalyan askerleri, istila veya savaş durumunda, Almanya veya Fransa için yaşamlarını isteyerek tehlikeye atacak mı?" (investors.com, 2018) 7) Yasal olarak, her devletin ulusal hukuklarının/anayasalarının askerî harekâtlar vb konularda farklılık göstermesidir. Tüm bu engellerin aşılabilmesinde; savunma ve güvenlik alanlarında a) oybirliği yerine oyçokluğu esasının benimsenmesi, b) mevzuat

uyumlaştırmasının hızlandırılması/sağlanması, c) İrlanda rneğinde olduğu gibi, üyelere ayrıcalık/istisna tanınmaması gerekmektedir. Dışsal engeller olarak ise, esas itibarıyla ABD'nin ve NATO'nun karşı olmasıdır. Bu yüzdedir ki, AB ve Fransa ile Almanya, ordu çabalarında bu iki gücü karşılarına almamaya zen göstermektedir. Hem muhtalıktan hem de korkudan.

Aachen Antlaşması tüm AB ve Avrupalı devletlere açıktır. Böylece katılımın genişlemesi istenmektedir. PESCO'nun altyapı ve geliştirdiği savunma ve güvenlik projelerinden yararlanarak tekml tamamlanacaktır. Nihayetinde de NATO'nun yerine geçecek bir Avrupa Ordusu'na evrilecektir. Bu, uzun vadede gerçekleşebilecek bir erektdir. Ancak iki ülke arasında imzalandığından, diğer ülkelere teşmili zor gözükmektedir. Zira bu iki ülkenin Avrupa egemenliğine/başatlığına karşı çıkanlar, rahatsız olanlar vardır. İtalya bunların başında gelmektedir.

Aachen Antlaşması'ndaki hususların hayata geçirilmesi iki Şekilde mümkün gözükmektedir: ye devletlerin rızayla bu antlaşmaya katılmaları veya antlaşmadaki savunma ve güvenliğe dair hususlarda bir AB politika yapım süreçlerinin başlatılması, bunun da Almanya ile Fransa'nın hkim gücü sayesinde uygulamaya konulması. Son olasılık hem AB yasama düzeneği hem de Birlik içindeki diğer ülkelerin FransAlmanya karşıtlığı dikkate alındığında, iki ülke için oldukça zor görünmektedir. Çünkü ODP, ABZ ve Bakanlar Konseyi'nde devletlerin oybirliğine tabi bir alandır. Dolayısıyla antlaşmanın başarısı, Almanya ve Fransa'nın diğer devletleri ancak ikna etmesi (baskı ve ödüllendirme dâhil) ile mümkündür.

Avrupa uluslararası barış ve güvenlikte bir rol oynayacaksa, uygun yetenekleri geliştirmesi gerekmektedir. Bu, liderlik ve sorumluluk gerektirir (Major ve Mlling, 2010: 27). Bunu Macron ve Merkel Aachen ile yapmaya çalışmaktadır. Ancak karşılarında İtalya-Polonya cephesi gibi belirgin bir cepheleşme oluşmaktadır.

Avrupa Ordusu'nun kurulması, Türkiye'yi de yakından etkileyecektir. Türkiye'nin, bir Avrupa ve AB aday devlet olduğu gerçek siyasete da kabul görür ve bu nedenle bu oluşum içerisinde yer verilirse ordunun kurulması olumlu değerlendirilebilir. Bu doğrultuda ordunun karar mercilerinde yer alması elzemdir. Ancak bunun pek olası gözükmediğini belirtmek gerekir. Birincisi Türkiye'den kaynaklı sebeptir. Günümüzde her ne kadar ABD ile özellikle Suriye konusunda uyuşmazlık halinde ise de hâlâ NATO'ya bağlı ve NATO'nun varlığının devamını savunan bir ülkedir. İkinicisi de AB'den kaynaklı bir sebeptir. AB, orduyu bir 'AB Ordusu' olarak arzulamaktadır. Türkiye AB yesi değildir, bu nedenle orduya katılamayacaktır. Bununla bağlantılı olarak kurulacak bir Avrupa Ordusu, Türkiye'yi hedefleyecektir. Zira gerek Yunanistan'la Ege Denizi'ndeki uyuşmazlığı gerekse Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile yaşadığı doğalgaz anlaşmazlığı AB'nin çıkarlarını tehdit etmektedir. İlaveten AB, Kuzey Kıbrıs'ı işgal altındaki AB toprağı olarak görmektedir. Dolayısıyla ordusu olan AB, bu sorunu askerî yoldan zmek isteyebilecektir. Bu, Avrupa Ordusu'nun silahlarını Türkiye'ye doğrultması anlamına gelmektedir. Bunu güçlendiren kanıt İrini Harekâti'dir. AB, bu harekâti adeta Türkiye'ye karşı başlatmıştır. Türkiye'nin Libya'da taraf olmasını ve AB çıkarlarını baltalamasını engellemek istemektedir.

Batılı her kuruma/eyleme katılma hastalığında olan Türkiye, Avrupa Ordusu oluşumuna katkı değil, aksine onu köreltmek için uğraşmalıdır. Hulasa Avrupa Ordusu, Türkiye için olumsuz bir gelişmedir.

KAYNAKÇA

ALAGÖZ, A. E. (2010). "Avrupa Kolordusu (Eurocorps)", Bilgesam, 19 Ocak, <http://www.bilgesam.org/incele/797/-avrupa-kolordusu--eurocorps-#.XGAEQfZuL4i>, (10.2.2019).

AB Nezdinde Türkiye Daimî Temsilciliği (2016). AB ve yelik Srecimiz, Temel Bilgiler Kitabı Ocak. ----- (2018). AB ve yelik Srecimiz.

AfD (2019). "Weidel/Gauland: Der deutsch-französische ‚Aachener Vertrag‘ entfremdet uns von anderen Europern." 22 Ocak, <https://www.afd.de/weidel-gauland-der-deutsch-franzoesische-aachener-vertrag-entfremdet-uns-von-anderen-europaeern/>, (11.2.2019).

AİHM (2019). <https://hudoc.echr.coe.int/eng> (13.2.2019).

- ALLISON, G. (2019). "France-Germany Treaty 'A Step toward European Army' Says Merkel", UK Defence Journal, 25 Ocak, <https://ukdefencejournal.org.uk/french-german-treaty-a-step-toward-european-army-says-merkel/>, (7.2.2019).
- Anadolu Ajansı (2019). "Almanya ile Fransa'dan İş Birliğinde Yeni Dnem", 23 Ocak, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-ile-fransadan-is-birliginde-yeni-donem/1372115>, (12.2.2019).
- AYDIN-DZGİT, S. ve MARRONE, A. (Sep. 2018). "PESCO and Security Cooperation Between the EU and Turkey", Global Turkey in Europe Working Paper, 19: 1-7. http://www.iai.it/sites/default/files/gte_wp_19.pdf, (20.2.2019).
- BALZLI, B. vd. (2015). "Juncker will EU-Armee", Welt, 3 Mart, <https://www.welt.de/print/wams/article138170362/Juncker-will-EU-Armee.html>, (17.2.2019).
- BBC News (2017). "Avrupa'nın 'Nato'ya Alternatifi' Pesco Hakkında Bilinmesi Gerekenler", 14 Kasım, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-41978775>, (26.12.2018).
- BBC News (2019). "France and Germany Seal New Deal as Brexit Looms", 22 Ocak, <https://www.bbc.com/news/world-europe-46908205>, (5.2.2019).
- BBC News (2018). "Macron'dan Trump'ın ekilme Kararına 'Mtfevik Gvenilir Olmalıdır' değerlendirmesi", 23 Aralık, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46667730>, (23.5.2019).
- BELKIN, P. (2011). "France: Factors Shaping Foreign Policy, and Issues in U.S.-French Relations", CRS Report for Congress, 14 Nisan, 1-22, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL32464.pdf>, (20.2.2019).
- BILLON-GALLAND, A. ve QUENCEZ, M. (Oct. 2017). "Can France and Germany Make PESCO Work as a Process Toward EU Defense?", The German Marshall Fund of the United States, no 33: 1-7. <https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/Can-France-and-Germany-Make-PESCO-Work-as-a-Process-Toward-EU-Defense-.pdf>, (4.2.2019).
- BISCOP, S. (Oct. 2017). "European Defence: What's in the CARDS for PESCO?", Egmont Royal Institute for International Relations, 91: 1-6, <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2017/10/SPB91-Biscop.pdf?type=pdf>, (4.2.2019).
- CAMERON, A. ve MAULNY, J. (2009). "France's NATO Reintegration", Royal United Service Institute, 1-8. http://www.iris-france.org/docs/pdf/up_docs_bdd/20090304-142224.pdf.
- Court of Justice of the European Union (2016). Annual Report 2015, Judicial Activity, Luxembourg.
- Court of Justice of the European Union (2019). Annual Report 2018, Judicial Activity, Luxembourg.
- ALIŐ, Ő. H. (2016). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, 5. Baskı, Nobel Yay., Ankara.
- ÇELİK, H. (2018). "Fransa'da Sarı Yelekliler Hareketi", <https://www.sde.org.tr/hatice-celik/genel/fransada-sari-yelekliler-hareketi-kose-yazisi-8607>, (13.2.2019).
- Defend Europa (2019). "Aachen Treaty: The Alarming Truth", 23 Ocak, <https://www.defendevropa.com/2019/news/the-establishment/aachen-treaty-the-alarming-truth/>, (5.2.2019).
- DUPONT-AIGNAN, N. (2019). "Traité d'Aix-la-Chapelle : L'amitié Franco-Allemande Ne Doit Pas Se Transformer En Soumission", 22 Ocak, <http://www.dobout-la-france.fr/actualite/traite-daix-la-chapelle-lamitie-franco-allemande-ne-doit-pas-se-transformer-en-soumission>, (12.2.2019).
- DURDEN, T. (2019). "France and Germany Take Major Step toward EU Army to Protect "Europe Threatened by Nationalism", 23 Ocak, <https://www.zerohedge.com/news/2019-01-22/europe-threatened-nationalism-france-germany-reaffirm-eu-army-plans-updated-treaty>, (6.2.2019).
- Economist (2003). "European Diplomacy over Iraq, United in theory, divided in practice", 10 Şubat, <http://www.economist.com/node/1594961>, (11.2.2019).

- EEAS (2015). “EU Battlegroup Offers and Commitments”, 1-10. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13492-2015-ADD-1/en/pdf>, (12.2.2019).
- EEAS (2017). “EU Battlegroups”, 5 Ekim, 1-3, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/factsheet_battlegroups.pdf, (12.2.2019).
- EEAS (2020a). “EUTM-Somalia”, <https://www.eutm-somalia.eu/>, (16.3.2020).
- EEAS (2020b). “Somalia”, <https://eunavfor.eu/mission/>, (16.3.2020).
- EEAS “Operation EUNavfor Med Irini”, May 2020, https://www.operationirini.eu/wp-content/uploads/2020/05/factsheet_eunavfor_med_irini_070520.pdf, (10.9.2020).
- “EU Army: Just Another Bad Idea from Euro-socialists Macron and Merkel”, (22.11.2018), <https://www.investors.com/politics/editorials/eu-army-socialists-macron-merkel/>, (14.2.2019).
- Eurocorps (June 2019). “A Unique Statuts in the Heart Of Europe”, <https://www.eurocorps.org/about-us/contributing-nations/>, (10.2.2019).
- EEAS (2018a). “European Battle Group”, <https://www.eurocorps.org/readiness/european-battle-group/>, (10.2.2019).
- EEAS (2018b). “European Union”, <https://www.eurocorps.org/operations/european-union/>, (10.2.2019).
- EEAS (2018c). “History”, <https://www.eurocorps.org/about-us/history/>, (10.2.2019).
- EEAS (2018). “NATO”, <https://www.eurocorps.org/operations/nato/>, (10.2.2019).
- European Commission (2017). “A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capabilities”, 7 Haziran, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_en.htm, (16.2.2019).
- European Commission (2015). “In Defence of Europe”, EPSC Strategic Notes, 15 Haziran, 4: 1-12, https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/strategic_note_issue_4_en.pdf, (4.2.2019).
- ““Fracture” de l'Europe : “Non, je n'exagère en rien”, affirme Emmanuel Macron”, (6.11.2018), <https://www.europe1.fr/politique/emmanuel-macron-sur-la-montee-des-nationalismes-en-europe-je-nexagere-en-rien-je-suis-lucide-3794444>, (16.2.2019).
- “France and NATO: Presentation”, (24.8.2018), <https://otan.delegfrance.org/France-and-NATO-presentation-1217>, (19.12.2018).
- GÜRKAYNAK, M. (2004). Avrupa’da Savunma ve Güvenlik, Asil Yayınları, Ankara.
- Hellenic Statistical Authority (Oct-Dec. 2017). Greece in Figures, http://www.statistics.gr/documents/20181/1515741/GreeceInFigures_2017Q4_EN.pdf/d77cccd0-8fcf-401d-8651-ded36a6012ce, (22.2.2019).
- HILL, J. (2019). “Why Macron and Merkel care”, 22 Ocak, <https://www.bbc.com/news/world-europe-46908205>, (5.2.2019).
- HRISTOW, G. (2019). “Avrupa’nın bölünme tehlikesi arttı”, 23 Ocak, <https://www.eurotopics.net/tr/213282/aachen-anlasmasi-avrupa-nin-gelecegi-icin-umut-mu#>, (Erişim: 8.2.2019); aslı: “(Дез)интеграция”, (23.1.2019), [https://duma.bg/\(dez\)integratsiya-n183657](https://duma.bg/(dez)integratsiya-n183657), (8.2.2019).
- Hürriyet (2018). “Son dakika... Merkel’den Avrupa Ordusu açıklaması”, 22 Ocak, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-merkelden-avrupa-ordusu-aciklamasi-41090812>, (7.2.2019).
- İNAC, H. ve GÜNER, Ü. (2006). “Turkey’s Foreign Policy within the Context of Conflicts between European and American Security”, Marmara Journal of European Studies, 14(2): 185-211.
- İNAT, K. (2018). “PESCO ve NATO: Hangisi Daha İleri İş Birliği?”, Türkiye, 24 Kasım, <https://www.setav.org/pesco-ve-nato-hangisi-daha-ileri-is-birligi/>, (26.12.2018).

- KERN, S. (2019). "France and Germany: "We Are Committed to the Emergence of a European Army", 25 Ocak, <https://www.gatestoneinstitute.org/13620/france-germany-european-army>, (5.2.2019).
- KERRES, M. (2019). "Berlin'in BM'de Reform Hayalleri Naif", NRC Handelsblad, 18 Ocak, <https://www.eurotopics.net/tr/213282/aachen-anlasmasi-birlestirici-mi-patlayici-mi?zitat=213276#zitat213276>, (8.2.2019).
- MAJOR, C. and MÖLLING, C. (2010). "EU Military Capabilities-Some European Troops, but not yet a European Army", İçinde EU Crisis Management: Institutions and Capabilities in the Making, editrler E. Greco, N. Pirozzi ve S. Silvestri, 11-28, Rome: Istituto Affari Internazionali.
- "Marine Le Pen: «Converger autant avec l'Allemagne, c'est une trahison»", (22.1.2019). Le Temps, <https://www.letemps.ch/monde/marine-pen-converger-autant-lallemagne-cest-une-trahison>, (11.2.2019).
- NATO (2018). "Doorstep statement", 20 Kasım, https://www.nato.int/cps/su/natohq/opinions_160495.htm, (12.2.2019).
- NATO (1995). NATO El Kitabı, NATO Basın ve Enformasyon Bürosu, Brüksel.
- NTV (2019). "NATO, Aachen Anlaşması'ndan Memnun", 22 Ocak, https://www.ntv.com.tr/dunya/nato-aachen-anlasmasindan-memnun,d2N8rcwiWkmFTW3Sf4odFQ?_ref=infinite, (7.2.2019).
- REDWOOD, J. (2019). "The Treaty of Aachen and the European Army", 24 Ocak, <http://johnredwooddiary.com/2019/01/24/the-treaty-of-aachen-and-the-european-army/>, (5.2.2019).
- REUTERS (2019). "France Summons Italian Envoy After Di Maio's Comments on Africa", 21 Ocak, <https://www.reuters.com/article/us-france-italy/france-summons-italian-envoy-after-di-maios-comments-on-africa-idUSKCN1PF1QE>, (11.2.2019).
- ROGATE, C. (April 2019). "France Returns to NATO's Integrated Military System: Sarkozy's Sea Change?", ISPI Policy Brief, no 128: 1-5. https://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/rogate_0.pdf, (25.12.2018).
- RT (2019). "France and Germany Pledge to Defend Each Other in New Treaty", 22 Ocak, <https://www.rt.com/news/449407-macron-merkel-aachen-treaty/>, (5.2.2019).
- RYNNING, S. (2017). "The Divide: France, Germany and Political NATO", International Affairs, 93(2): 267-289, doi: 10.1093/ia/iiw060, (23.2.2019).
- Seventeenth Ambassadors' Conference, (26.8.2009), Paris, <https://franceintheus.org/spip.php?article1419>, (26.12.2018).
- SHEFFIELD, H. (2016). "Arms Trade: One Chart That Shows The Biggest Weapons Exporters of The Last Five Years", Independent, 24 şubat, <https://www.independent.co.uk/news/business/news/arms-trade-exporters-importers-weapons-transfers-sipri-a6891491.html>, (11.2.2019).
- Speech by French President Nicolas Sarkozy at Ambassadors' Conference, (27.8.2007), <https://www.iranwatch.org/library/government/france/president/speech-french-president-nicolas-sarkozy-ambassadors-conference>, (26.12.2018).
- Speech by Nicolas Sarkozy at the annual Ambassadors of France' Conference, (25.8.2010), <http://www.voltairenet.org/article166834.html>, (26.12.2018).
- Speech by President Emmanuel Macron - Ambassadors' Conference 2018, (27.8.2018), <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/events/ambassadors-week/ambassadors-week-edition-2018/article/speech-by-president-emmanuel-macron-ambassadors-conference-2018>, (26.12.2018).
- Sputnik (2019). "Merkel: New Germany-France Treaty Step Toward European Army", 22 Ocak, <https://sptnkne.ws/k6J9>, (5.2.2019).

- STEVENSON, C. ve STONE, J. (2018). “Trump Attacks Macron's Call for Eu Army to Defend Against Us as 'Very Insulting'”, Independent, 9 Kasım, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/eu-army-trump-macron-france-europe-military-us-russia-china-defence-a8627176.html>, (13.2.2019).
- TISDALL, S. (2019). “Macron and Merkel Are Trying to Safeguard Europe, Not Dominate It”, The Guardian, 22 Ocak, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jan/22/merkel-macron-europe-treaty-france-germany>, (6.2.2019).
- TRT World (2019). “Is the German-French Aachen Treaty a Step Further to the European Army?”, 25 Ocak, <https://www.trtworld.com/europe/is-the-german-french-aachen-treaty-a-step-further-to-the-european-army-23609>, (6.2.2019).
- “Visegrád Battlegroup”, https://readtiger.com/wkp/en/Visegrád_Battlegroup, (12.2.2019).
- XIXe Ambassadors' conference. Paris: 31.8.2011. <https://franceintheus.org/spip.php?article2622>, (26.12.2018).